

Plán rozvoja najmenej rozvinutého okresu Sabinov
z 27. júla 2022 v znení Dodatku č. 1 z 15. apríla 2024
a Dodatku č. 2 z 13. februára 2025

OBSAH

Obsah	2
1. ANALÝZA HOSPODÁRSKEHO, DEMOGRAFICKÉHO a SOCIÁLNEHO STAVU OKRESU	4
1.1. Demografická štruktúra	4
1.2. Nezamestnanosť	6
1.3. Vzdelávanie	10
1.4. Podnikateľské prostredie a príjmy	12
1.5. Migrácia	15
1.6. Dopravná infraštruktúra	16
1.7. Cestovný ruch	17
1.8. Bývanie a infraštruktúra	19
1.9. Marginalizované komunity	20
1.10. Zhrnutie analýzy hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu	24
2. IMPULZY K VYPRACOVANIU PLÁNU ROZVOJA	26
3. Návrhy opatrení a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia Plánu rozvoja OKRESU	30
3.1. Súlad so strategickými dokumentami	30
3.2. Zdôvodnenie výberu aktivít plánu rozvoja	32
4. Aktivity Plánu rozvoja okresu Sabinov	35
4.1. Aktivita A: Zamestnanosť- zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce	35
4.1.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos	35
4.1.2. Východisková situácia	35
4.1.3. Cieľová situácia	36
4.1.4. Prehľad opatrení a úloh	36
4.1.5. Opatrenie A1: Podpora integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov	37
4.1.6. Opatrenie A2: Podpora podnikov v oblasti poľnohospodárskej, lesníckej a potravinárskej výroby zameraných na výrobu náročnú na zastúpenie manuálnej práce	38
4.1.7. Opatrenie A3: Podpora podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie a praktickú výučbu v spolupráci so SOŠ	39
4.1.8. Opatrenie A4: Podpora MSP v oblasti priemyselnej výroby	40
4.1.9. Opatrenie A5: Podpora vytvárania pracovných miest v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb	40
4.2. Aktivita B: Cestovný ruch – komplexná ponuka v cestovnom ruchu	41
4.2.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos	41
4.2.2. Východisková situácia	41
4.2.3. Cieľová situácia	42
4.2.4. Prehľad opatrení a úloh	42
4.2.5. Opatrenie B1: Zvýšenie ubytovacej kapacity v okrese ako prvku prepájajúceho existujúce atrakcie v cestovného ruchu.	43

4.2.6. Opatrenie B2: Podpora dobudovania a modernizácia nosných produktov cestovného ruchu	44
4.2.7. Opatrenie B3: Zvýšenie atraktívnosti územia dobudovaním a skvalitnením doplnkových služieb a atrakcií v území, vrátane dobudovania ciest a inžinierskych sietí k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu.	45
4.2.8. Opatrenie B4: Podpora MSP v oblasti tradičnej výroby ako podporného prvku cestovného ruchu.....	46
4.3. Aktivita C: Rozvoj verejnej správy v území NRO	47
4.3.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos	47
4.3.2. Východisková situácia	47
4.3.3. Cieľová situácia	48
4.3.4. Prehľad opatrení a úloh	48
4.3.5. Opatrenie C1: Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO.....	48
5. Merateľné ukazovatele plánu rozvoja	50
6. časový harmonogram REALIZÁCIE a možnosti financovania PLÁNU ROZVOJA	50
7. Očakávané výsledky, monitorovanie a hodnotenie dosiahnutého pokroku	51
7.1. Gestori a spôsob monitorovania podľa aktivít	51
7.2. Časový harmonogram odovzdávania monitorovacích správ	51
Zoznam použitých skratiek	52

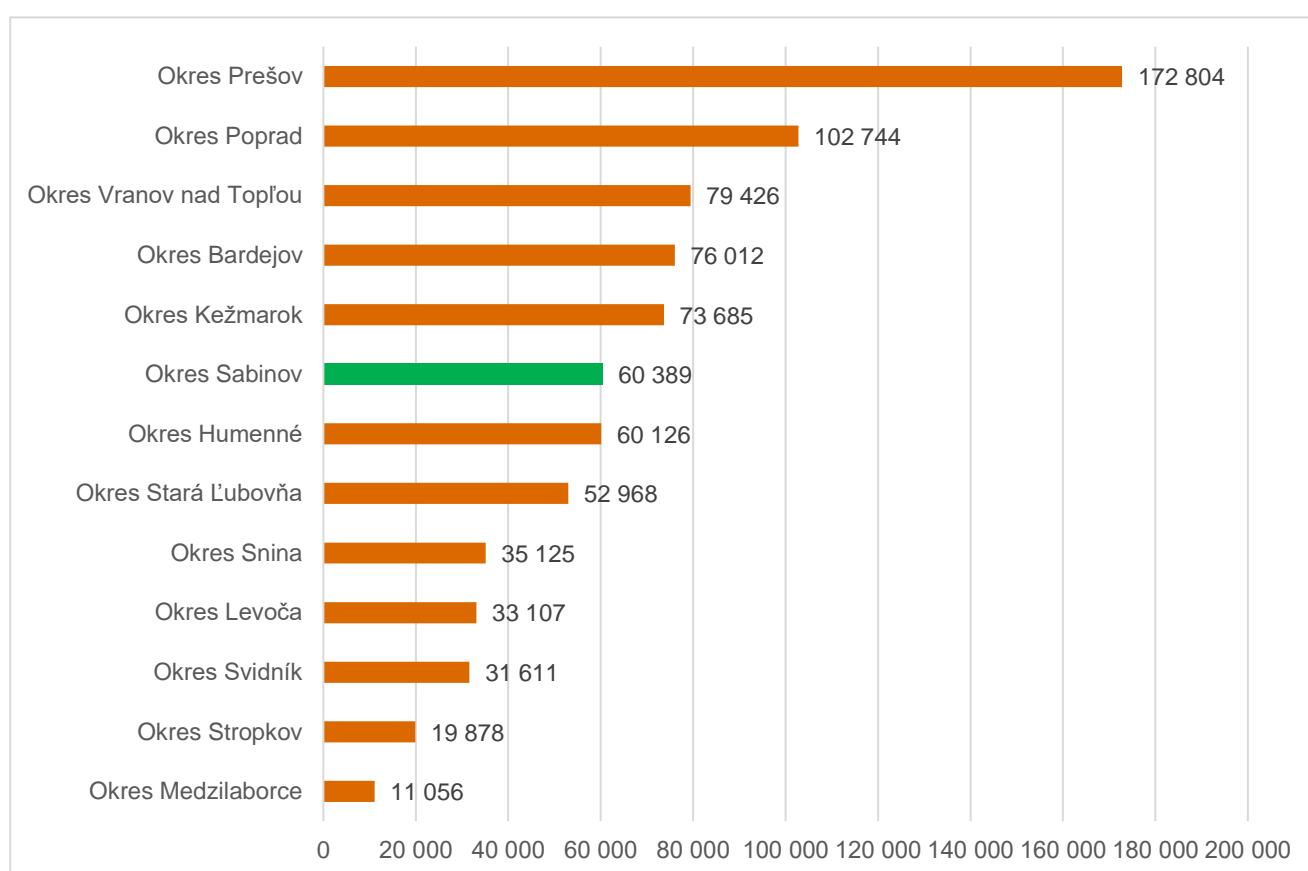
1. ANALÝZA HOSPODÁRSKEHO, DEMOGRAFICKÉHO A SOCIÁLNEHO STAVU OKRESU

1.1. Demografická štruktúra

Okres Sabinov sa z hľadiska počtu obyvateľov (k 1.1. 2021 bolo v okrese evidovaných 60 389 obyvateľov) zaraďuje k stredne veľkým okresom PSK. Z celkového počtu obyvateľov PSK žije v okrese Sabinov 7,36% obyvateľov.

Z dlhodobého hľadiska má vývoj počtu obyvateľov v okrese rastúci trend, ktorý je podporený najmä prirodzeným prírastkom (natalita je dlhodobo vyššia ako mortalita). Rast počtu obyvateľov je však korigovaný zväčša výrazným záporným migračným saldom (a to vo všetkých rokoch sledovaného obdobia, okrem roku 2009).

Graf č. 1 Počet obyvateľov za rok 2021 podľa okresov v PSK¹⁾

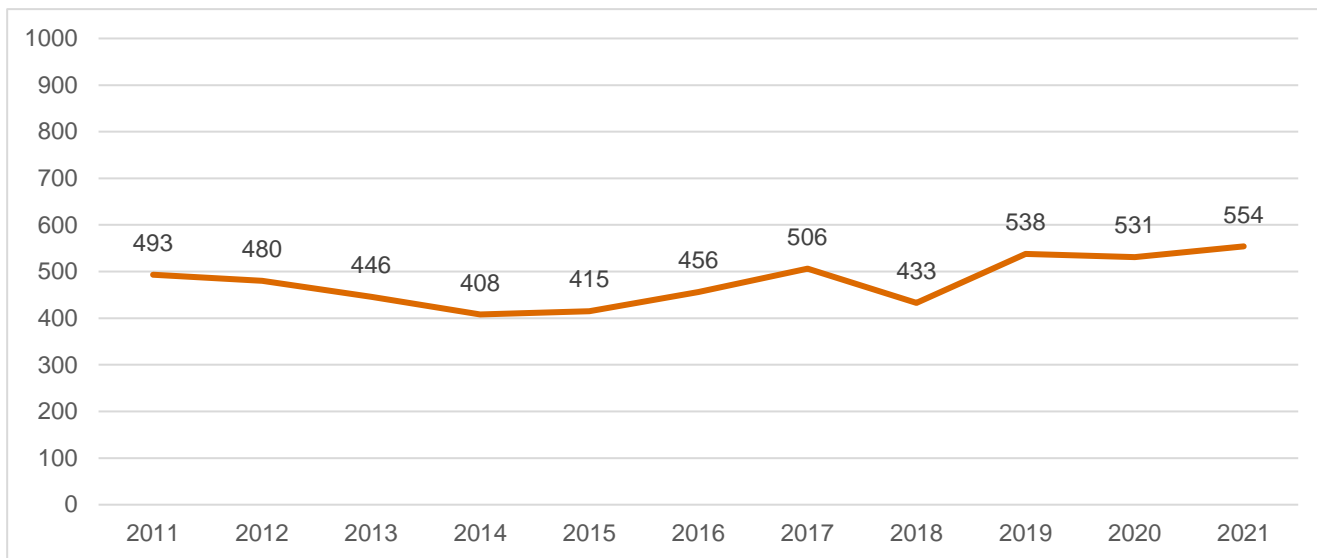

Okres Sabinov má 2. najnižší priemerný vek obyvateľstva (približne 35,76 roku) v rámci okresov PSK. Priemerný vek obyvateľov okresu Sabinov je o viac ako 3 roky nižší, ako priemerný vek obyvateľov PSK, ktorý je 39,05 rokov, a v porovnaní s celoslovenským priemerom, ktorý je na úrovni 41,26 roku je rozdiel až 5,5 roka.

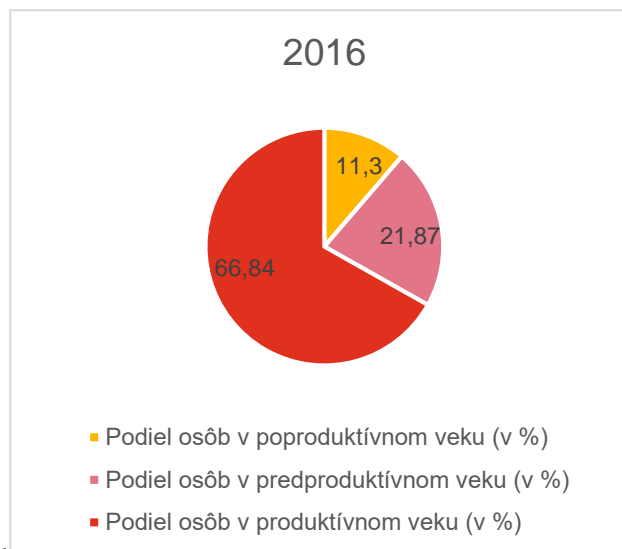
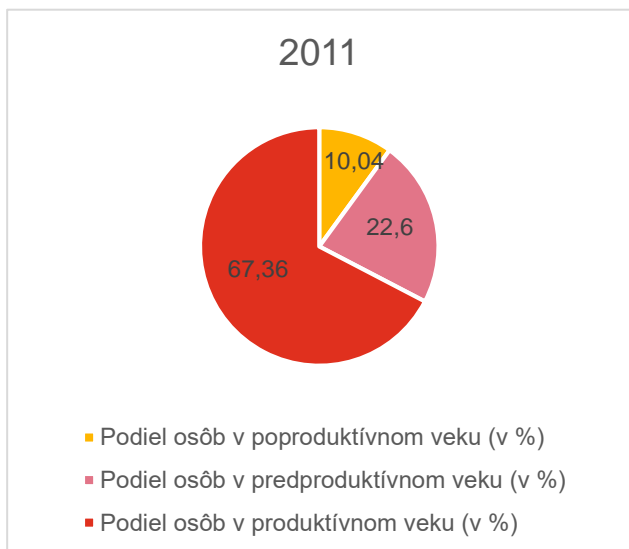
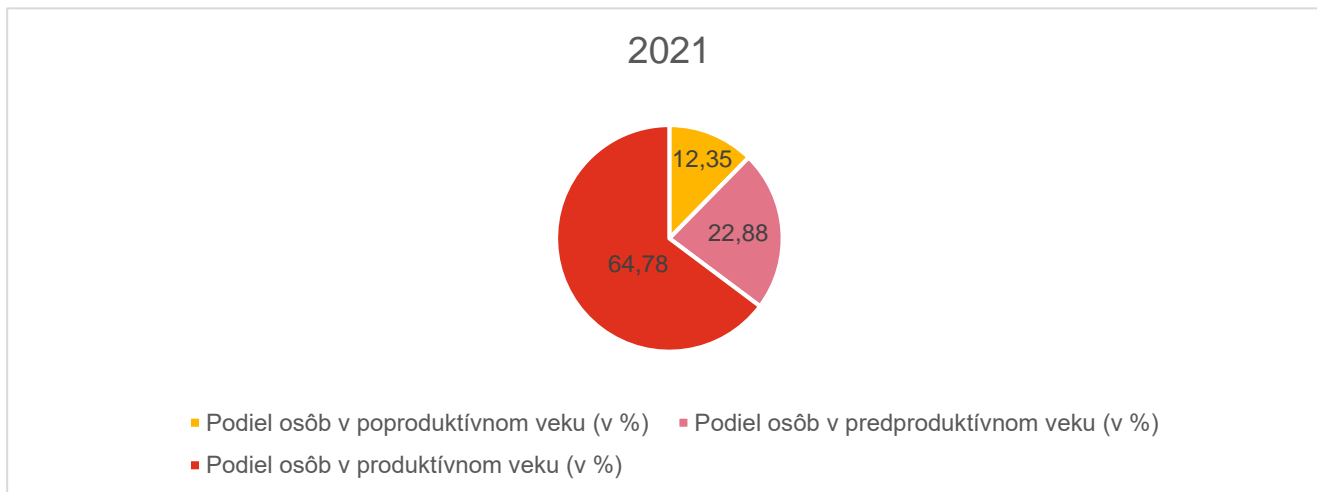
Aj keď sa hodnota indexu starnutia dlhodobo zvyšuje, okres Sabinov je s hodnotou 22,34% spomedzi okresov PSK, ako aj spomedzi všetkých okresov Slovenska, okresom s 2. najvyšším percentuálnym podielom osôb v predproduktívnom veku. Rovnako je to okres s 2. najnižším podielom osôb v poproduktívnom veku v rámci kraja (3. miesto v rámci Slovenska).

¹⁾ <https://www.scitanie.sk/obyvatelia/zakladne-vysledky/pocet-obyvatelov/SR/SK0/OK>.

Graf č. 2 Prirodzený prírastok obyvateľstva okresu Sabinov v období rokov 2011 – 2021²⁾

Graf č. 3 Vekové zloženie obyvateľstva okresu Sabinov v rozmedzí 10 rokov³⁾

²⁾ http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/vbd_dem/om/7007rr/v_om7106rr_00_00_00_sk

³⁾ http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/vbd_dem/om/7007rr/v_om7007rr_00_00_00_sk

Okres je tvorený celkovo 43 územnosprávnymi jednotkami, ktoré možno vnútorne rozčleniť na 41 obcí a 2 mestá.

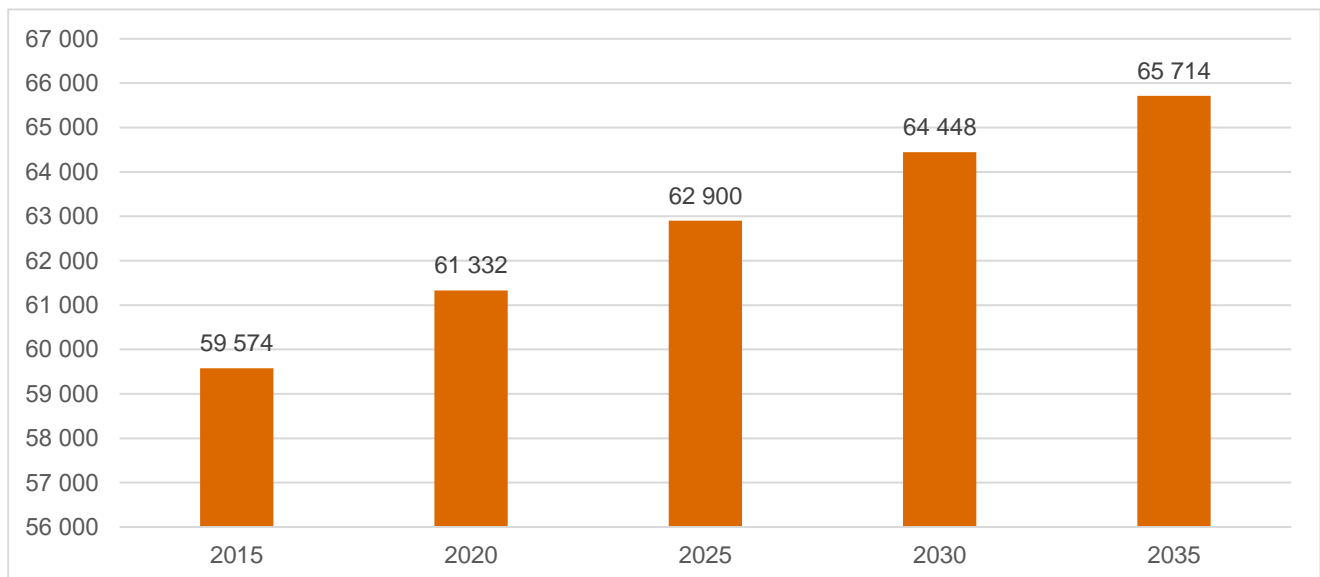
K 31.12.2020 územie okresu zahŕňa 5 obcí s počtom obyvateľov do 199, 9 obcí s počtom obyvateľov od 200 do 499, 15 obcí s počtom obyvateľov od 500 do 999, 8 obcí s počtom obyvateľov od 1000 do 1999, 3 obce s počtom obyvateľov od 2000 do 4999 (Pečovská Nová Ves, Šarišské Michaľany a Ostrovany), pričom 3 obce (vrátane 2 miest) majú počet obyvateľov na 5000. Sú to okresné mesto Sabinov (12 701 obyvateľov), mesto Lipany (6537 obyvateľov), a obec Jarovnice (7247 obyvateľov, pričom takmer 90% jej obyvateľov patrí k MRK). Prevažná časť územia je tvorená vidieckymi oblasťami.

Z hľadiska priestorového sociálno-ekonomického rozvoja je okres tvorený 2 mikroregiónmi, z ktorých jeden má štatút MAS (MAS Sabinovsko, ktorý zahŕňa 13 obcí a mesto Sabinov). Mikroregión Združenie obcí Hornej Torusy združuje 25 obcí, a napriek tomu, že pôsobí aktívne, nemá štatút MAS. Časť obcí okresu (konkrétne 7 obcí) je súčasťou MAS Partnerstvo BACHUREŇ, kde však väčšinu obcí tvoria obce situované v okrese Prešov.

Okres Sabinov má vyššiu hustotu obyvateľov v porovnaní s hustotou obyvateľov v PSK (na porovnanie, kým hustota obyvateľov Sabinov je 111,59 obyv./km², hustota obyvateľov PSK je 92,13 obyv./km²), na čom má podiel najmä väčšie zastúpenie sídel s MRK. Uvedenú hodnotu je možné považovať za priemernú aj z hľadiska celoslovenského priemeru, ktorý je na úrovni 111,33 obyv./km² (údaj Štatistického úradu SR k 31.12.2020).

Podľa prognóz vývoja stavu obyvateľstva do roku 2035 je predpokladaný kontinuálny rast počtu obyvateľov na hodnotu 65 714 obyvateľov (na porovnanie, počet obyvateľov okresu Kežmarok je v súčasnosti na úrovni 60 389 obyvateľov).

Graf č. 4 Prognóza vývoja celkového počtu obyvateľstva v okrese Sabinov⁴⁾

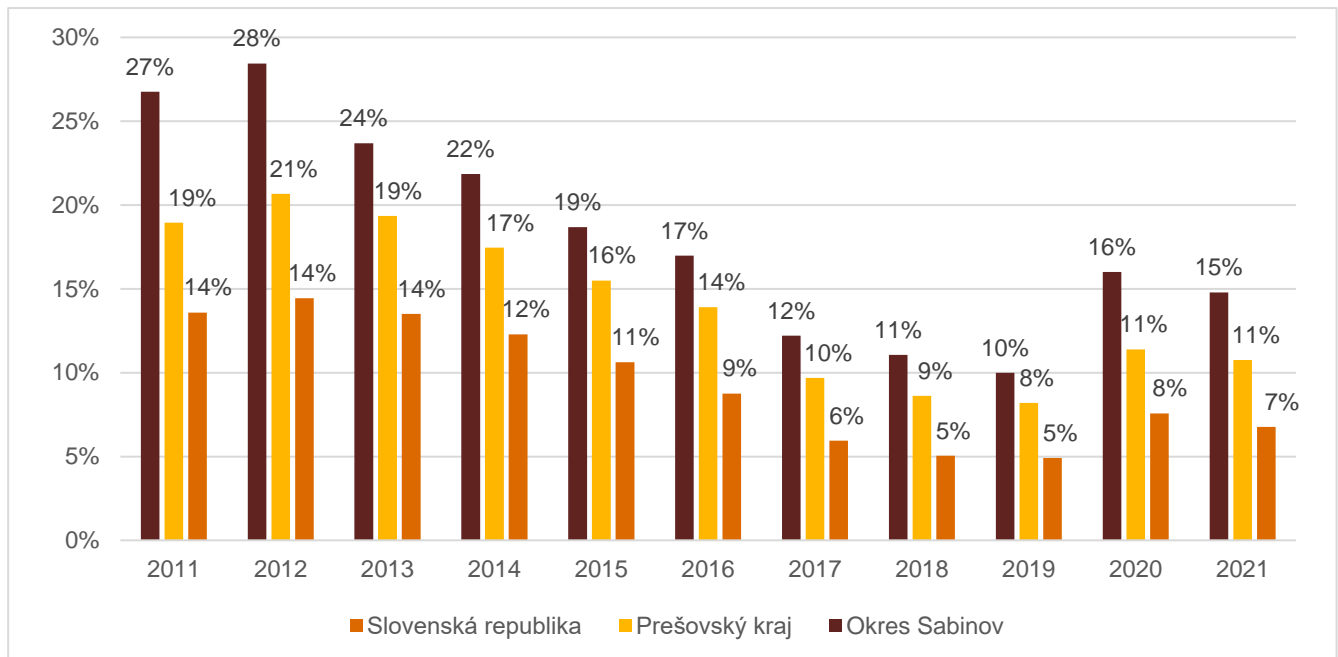
1.2. Nezamestnanosť

Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Sabinov bola k 31.12.2020 na úrovni 16,01 % (podľa údajov Ústredia práce, sociálnych vecí a rodiny SR). V rámci PSK je to okres Sabinov okresom s 2. najvyššou mierou nezamestnanosti. Disponibilný počet UoZ bol za obdobie posledných 10 rokov najnižší na konci roku 2019 (t. j. pred vypuknutím pandémie COVID-19), a to 2706 UoZ. Na konci roku 2021 stúpol počet disponibilných UoZ na 3903, čím dosahuje takmer hodnotu z roku 2016, kedy bol počet disponibilných UoZ 4579. Miera

⁴⁾ http://www.infostat.sk/vdc/pdf/Prognozna_okresy_SR_2035.pdf.

nezamestnanosti v okrese Sabinov je dlhodobo nad slovenským priemerom a rovnako aj nad priemerom PSK. Vývoj miery evidovanej nezamestnanosti v okrese Sabinov kopíruje vývoj nezamestnanosti tak v PSK, ako aj v SR.

Graf č. 5 Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Sabinov v porovnaní so SR a PSK⁵⁾

V posledných 5 rokoch (t. j. od roku 2016 do roku 2020, t. j. počas realizácie Akčného plánu) v okrese Sabinov možno sledovať pokles miery evidovanej nezamestnanosti o 0,97%, čo však predstavuje nižší pokles, ako pokles miery evidovanej nezamestnanosti v PSK, kde bolo možné zaznamenať pokles o 2,52% a zároveň išlo o nižší pokles v porovnaní s poklesom miery nezamestnanosti na Slovensku (pokles medzi rokmi 2016 – 2020 bol o 1,19%). Z okresov PSK zaradených medzi NRO je to najnižší pokles v sledovanom období. Nižší pokles z okresov PSK v tomto období zaznamenal len okres Stará Ľubovňa, ktorý však v tomto období ešte nebol zaradený medzi NRO. Najnižšiu hodnotu za sledované obdobie dosahovala miera evidovanej nezamestnanosti v roku 2019, keď bola na úrovni 10,00%. Najvýraznejší pokles miery evidovanej nezamestnanosti bol dosiahnutý medzi rokmi 2016 a 2017, a síce 4,78%. Medzi rokmi 2019 a 2020 však opätovne zaznamenávame v okrese Sabinov vyšší medziročný nárast miery evidovanej nezamestnanosti, a to o 6,01%, pričom ide o takmer dvojnásobný nárast v porovnaní s PSK (3,2%) a viac ako dvojnásobný nárast v porovnaní so SR (2,65%). Zároveň ide o najvyšší medziročný nárast miery evidovanej nezamestnanosti medzi rokmi 2019 a 2020 spomedzi všetkých okresov na Slovensku. V okrese Sabinov, podobne, ako v PSK a SR je dlhodobo vyššia miera evidovanej nezamestnanosti u žien ako u mužov. V Sabinove je však tento rozdiel značnejší v porovnaní s PSK a SR (rozdiel v miere zamestnanosti mužov a žien v roku 2020 bol nasledovný: Sabinov - 4,88 %; PSK - 2,4 %; SR - 1,82 %).

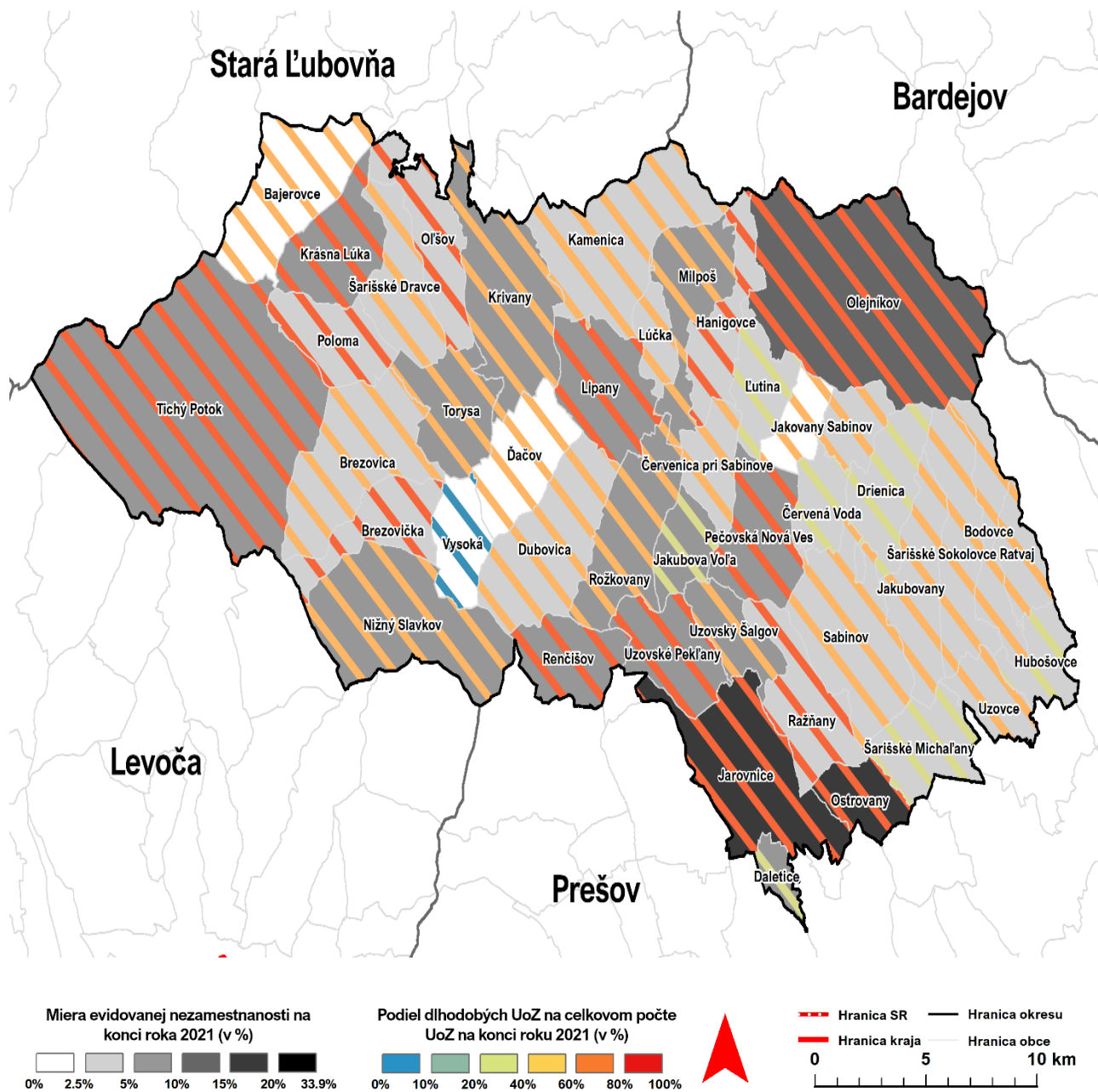
Celkový počet zamestnancov v okrese Sabinov vzrástol od roku 2009 do roku 2019 o 2022 zamestnaných, čo predstavuje nárast o vyše 50%. Týmto sa okres Sabinov zaradil na 5. miesto v náraste počtu evidovaných zamestnancov v sledovanom období medzi okresmi PSK. O to väčší mala na zamestnanosť vplyv pandémie COVID 19, ktorá prispela k opätovnému poklesu počtu zamestnancov v okrese.

Z celkového počtu disponibilných UoZ patrí do skupiny dlhodobo nezamestnaných občanov až vyše 54% obyvateľov okresu. Aj v tomto ukazovateli sa radí okres Sabinov medzi tie najhoršie v PSK aj na Slovensku

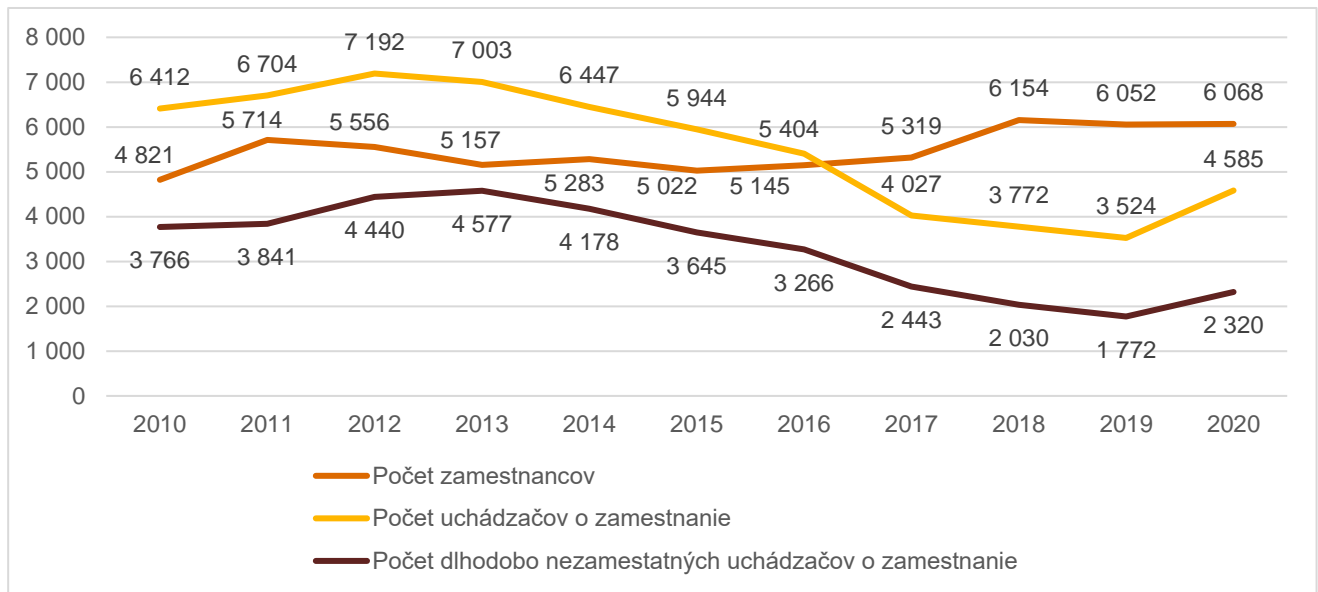
⁵⁾ http://datacube.statistics.sk/#/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3108rr/v_pr3108rr_00_00_00_sk.

(okresu Sabinov patrí 4. miesto odspodu v rámci okresov PSK a má 11. najvyšší podiel miery evidovanej nezamestnanosti v SR).

Mapa č. 1 Podiel dlhodobých UoZ na celkovom počte UoZ na konci roka 2021 (spracované MIRRI SR na základe údajov zo Štatistického úradu SR)

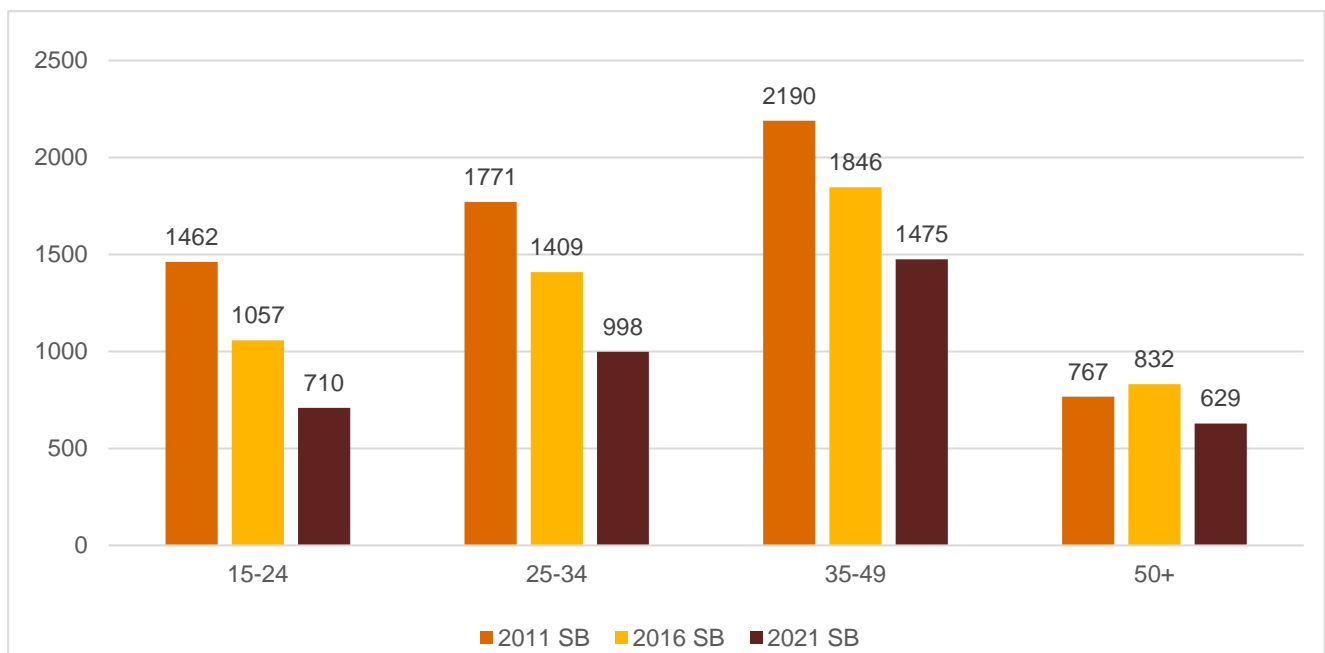
Graf č. 6 Počet zamestnancov, UoZ a dlhodobo nezamestnaných UoZ v okrese Sabinov⁶⁾

Z hľadiska vekovej štruktúry UoZ dominujú UoZ vo veku od 25 do 49 rokov, ktorých počet je vo výške 2762 UoZ, a ktorí tvoria 60 % z celkového počtu UoZ.

Počas pandemického roka 2020 sa v okrese Sabinov sa stretávame s výrazným nárastom počtu UoZ vo veku nad 50 rokov, ktorý v súčasnosti dosahuje 1044 osôb (v roku 2019 ich bolo 775), čo predstavuje 22,77 % z celkového počtu UoZ. Tento podiel je však stále pod priemerom PSK aj SR. Horšia situácia je v podiele mladých UoZ vo veku 15 – 24 rokov. Títo UoZ tvoria 17% z celkového počtu UoZ, čím o vyše 1 % prekračujú podiel tejto vekovej skupiny v PSK a až o 4 % podiel tejto vekovej skupiny v SR.

Graf č. 7 Počet uchádzačov o zamestnanie podľa veku v okrese Sabinov⁷⁾

⁶⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3106rr/v_pr3106rr_00_00_00_sk

⁷⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pr3107rr/v_pr3107rr_00_00_00_sk

1.3. Vzdelávanie

V rámci vzdelanostnej štruktúry obyvateľstva okresu Sabinov dominujú obyvatelia s učňovským a odborným vzdelaním (bez maturity), ktorých podiel je na úrovni 29,5%, úplným stredným vzdelaním s maturitou s podielom 28,08% a základným vzdelaním s podielom 27,15% (t. j. takmer 10% nad úrovňou priemeru za SR).

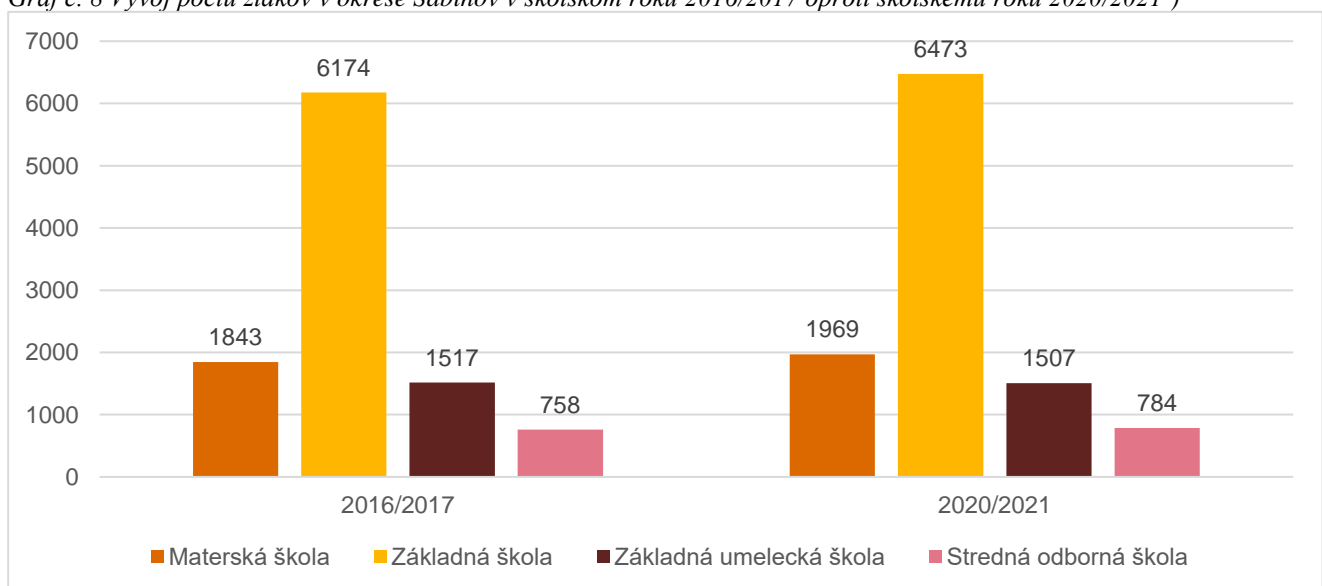
V okrese sa nachádza 44 MŠ, v ktorých uskutočňuje predškolské vzdelávanie spolu 1979 detí. Na základe prepočtov IVP (a podľa údajov Registra fyzických osôb z roku 2018 a Rezortného informačného systému Ministerstva školstva, vedy, výskumu a športu SR z roku 2018) v okrese Sabinov navštevovalo predškolské zariadenia 73% 5-ročných detí. Podľa vyššie uvedených údajov sa v okrese nachádzajú aj obce s viac ako 10 chýbajúcimi miestami pre dosiahnutie plnej zaškolenosti 5-ročných detí. Ide o obec Jarovnice (chýba 50 miest) a obec Ostrovany (chýba 19 miest). V sieti škôl je zaradených 15 plnoorganizovaných ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, ktoré navštevuje 5902 žiakov. Neplnoorganizovaných ZŠ je 20 a navštevuje ich dovedna 898 žiakov. V rámci každoročne organizovaného celoslovenského testovania piatakov v predmetoch matematika a slovenský jazyk a literatúra sa v roku 2019 v kategórii matematika okres Sabinov zaradil do spodnej časti pásma „Stredne vecne významne horšie ako národný priemer“, pričom išlo o 9. najhorší výsledok z okresov v rámci SR.

Aj v testovaní zo slovenského jazyka a literatúry sa okres Sabinov umiestnil v spodnej časti pásma „Stredne vecne významne horšie ako národný priemer“, pričom išlo o 3. najhorší výsledok zo všetkých okresov v rámci SR. Podiel žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia v okrese Sabinov, ktorý sa pri testovaní sleduje je viac ako 5%.

V okrese sú 3 ZUŠ – ZUŠ Sabinov, ZUŠ Lipany a Súkromná ZUŠ Hubošovce. V okrese Sabinov sídlia 4 SŠ, a z toho 2 gymnáziá (Gymnázium Lipany a súkromné – Gymnázium DS Sabinov), a taktiež aj Stredná odborná škola podnikania a služieb Lipany a Spojená škola Sabinov. Nenachádza sa tu ani jedna vysoká škola.

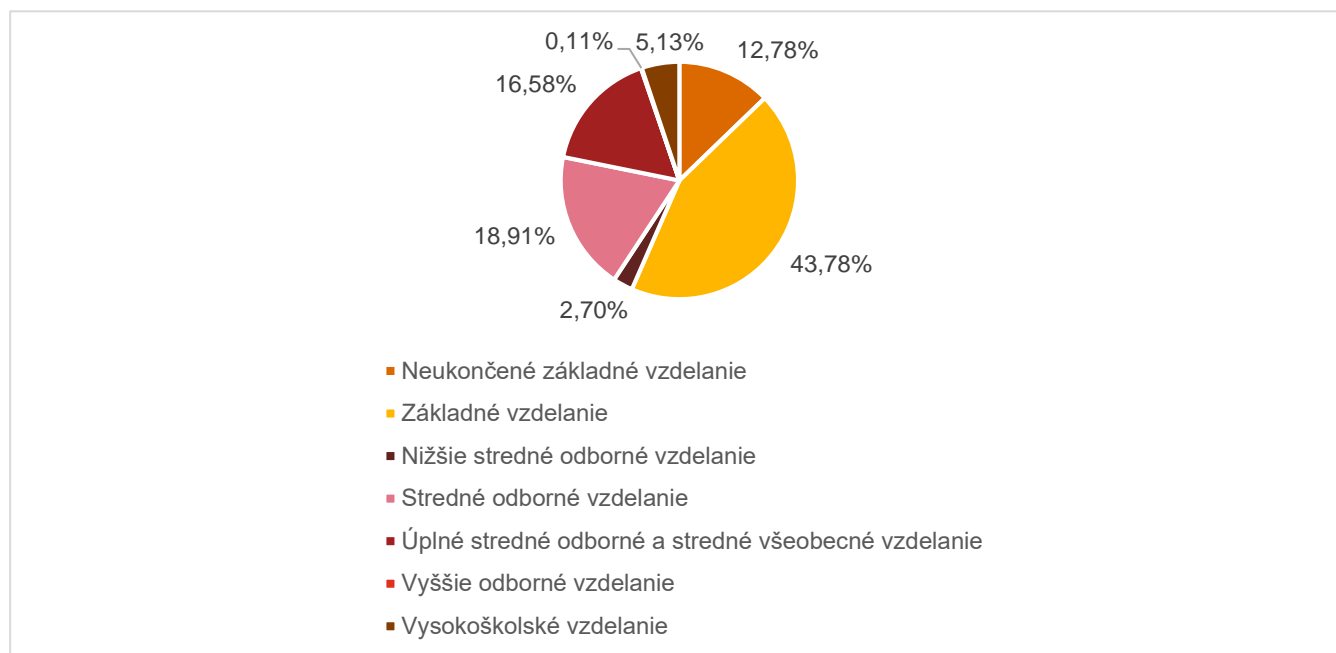
Najväčší podiel UoZ z celkového počtu UoZ tvorí ku koncu roka 2020 skupina obyvateľov s ukončeným základným vzdelaním, spolu teda 1917 UoZ, čo je 42%. Približne 12% UoZ nemá ukončené ani základné vzdelanie (okolo 566 UoZ). Podiel UoZ s nedokončeným základným vzdelaním a ukončeným základným vzdelaním tak tvorí 54% z celkového počtu UoZ. Významne zastúpená je aj skupina UoZ s ukončeným stredným odborným a úplným stredným odborným vzdelaním, spolu 1678 UoZ, čo tvorí 37%.

Graf č. 8 Vývoj počtu žiakov v okrese Sabinov v školskom roku 2016/2017 oproti školskému roku 2020/2021⁸⁾

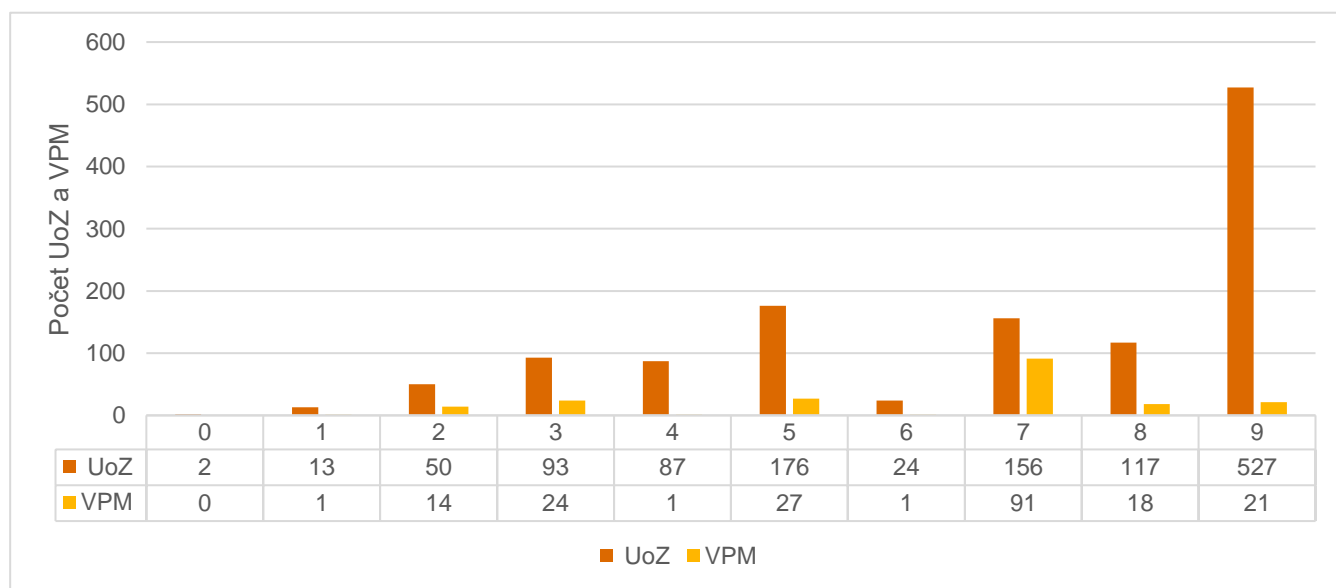

⁸⁾ https://www.cvtisr.sk/cvti-sr-vedecka-kniznica/informacie-o-skolstve/statistiky/statisticka-rocenka-publikacia.html?page_id=9580

Graf č. 9 Podiel UoZ podľa dosiahnutého vzdelania (údaje k 31.3.2022)⁹⁾

Graf č. 10 Štruktúra UoZ podľa profesie vykonávanej bezprostredne pred zaradením do evidencie a štruktúra VPM podľa požadovanej profesie (podľa SK ISCO-08)¹⁰⁾

0	Príslušníci ozbrojených síl	5	Pracovníci v službách a obchode
1	Zákonodarcovia, riadiaci pracovníci	6	Kvalifikovaní pracovníci v poľnohospodárstve, lesníctve a rybárstve
2	Špecialisti	7	Kvalifikovaní pracovníci a remeselníci
3	Technici a odborní pracovníci	8	Operátori a montéri strojov a zariadení
4	Administratívni pracovníci	9	Pomocní a nekvalifikovaní pracovníci

⁹⁾ https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky/2022.html?page_id=1153450

¹⁰⁾ https://www.upsvr.gov.sk/statistiky/nezamestnanost-mesacne-statistiky/2022.html?page_id=1153450

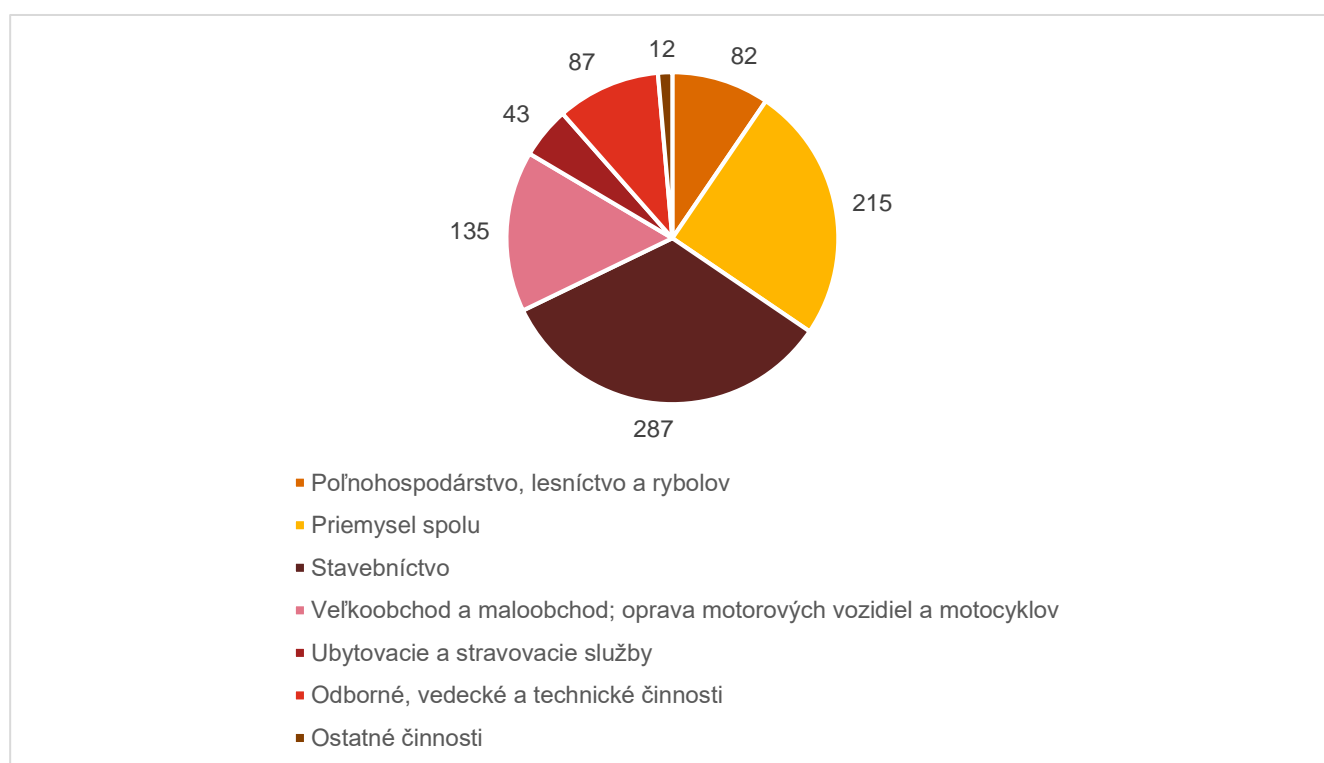
1.4. Podnikateľské prostredie a príjmy

Na konci roku 2020 pôsobilo na území okresu Sabinov 1053 podnikov, teda 4,6% z celkového počtu podnikov evidovaných v PSK. Veľkosť podniku (z hľadiska počtu zamestnancov) bola zistená v 608 podnikoch, pričom 596 podnikov predstavovalo zamestnávateľov s počtom zamestnancov do 49 zamestnancov a 11 podnikov predstavovalo zamestnávateľov s počtom zamestnancov od 50 do 249 zamestnancov. V okrese sa nachádzal v roku 2019 len jeden veľký podnik s počtom zamestnancov nad 250.

Počet podnikov v okrese každoročne rastie. Počet fyzických osôb - podnikateľov taktiež mierne stúpa, čo nezodpovedá celoslovenskému trendu.

Z hľadiska predmetu podnikania dominuje v štruktúre podnikateľského sektora stavebníctvo. Dovedna 287 subjektov s činnosťou v oblasti stavebníctva tvorí 26%, niečo cez 215 subjektov s činnosťou v oblasti priemyslu tvorí 19% a približne 135 subjektov s činnosťou veľkoobchod a maloobchod tvorí 12%.

Graf č. 11 Štruktúra podnikov podľa ekonomických činností podľa SK NACE za rok 2021¹¹⁾

V ešte v roku 2015 prišli do okresu priame zahraničné investície spolu vo výške 15,96 miliónov EUR. avšak ešte v roku 2015.¹²⁾

Najväčšou skupinou právnických osôb v riešenom území sú obchodné spoločnosti so zastúpením v podiele 76,9%. Právnické osoby okresu tvoria 4,76% z celkového počtu právnických osôb pôsobiach v PSK.

Na konci roka 2019 bolo v okrese ekonomicky aktívnych 4735 súkromne podnikajúcich fyzických osôb, z toho 4571 živnostníkov. Samostatne zárobkovo činné osoby pôsobia najmä v priemyselnej výrobe, veľkoobchode a maloobchode, stavebníctve, poľnohospodárstve.

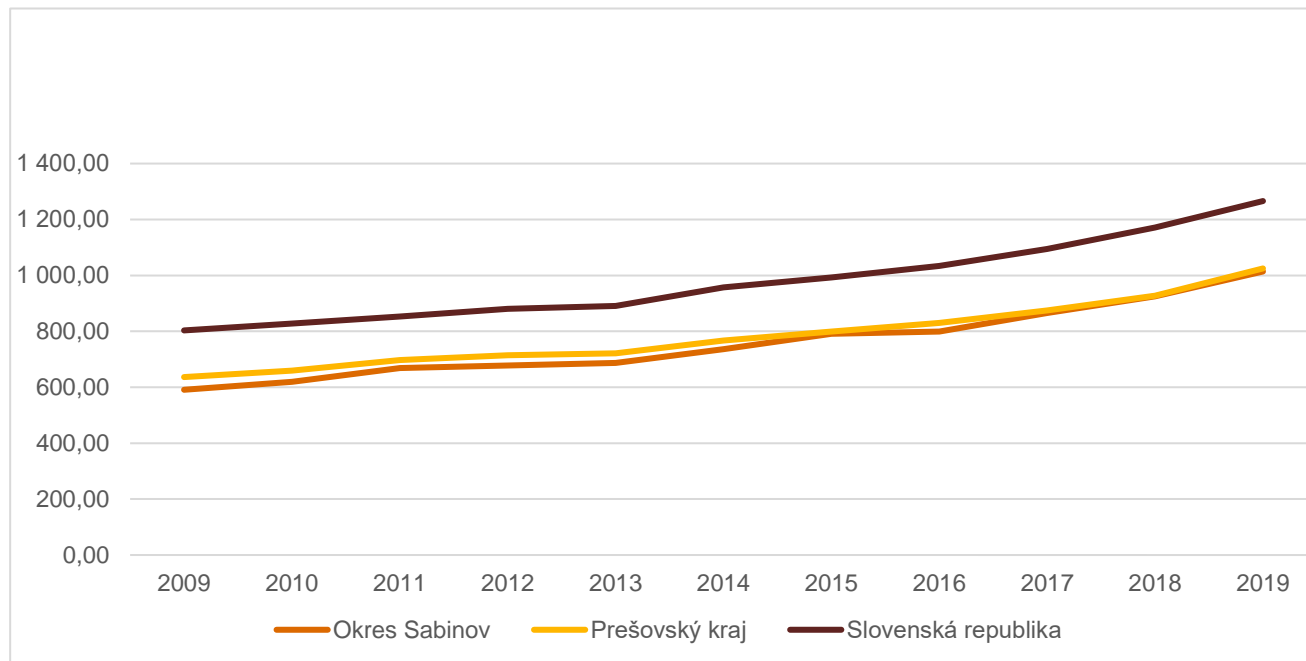
Priemerná nominálna mzda zamestnancov v okrese bola v roku 2019 na úrovni 1014 EUR. Bola štvrtou najvyššou v rámci okresov PSK, a to najmä v dôsledku blízkosti krajského mesta. Celoslovenský priemer bol

¹¹⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/report/sk/VBD_SK_WIN/og3005rr/15BB416A35769411D98C42448731CAA2F

¹²⁾ <https://www.nbs.sk/sk/statisticke-udaje/statistika-platobnej-bilancie/priame-zahranicne-investicie>

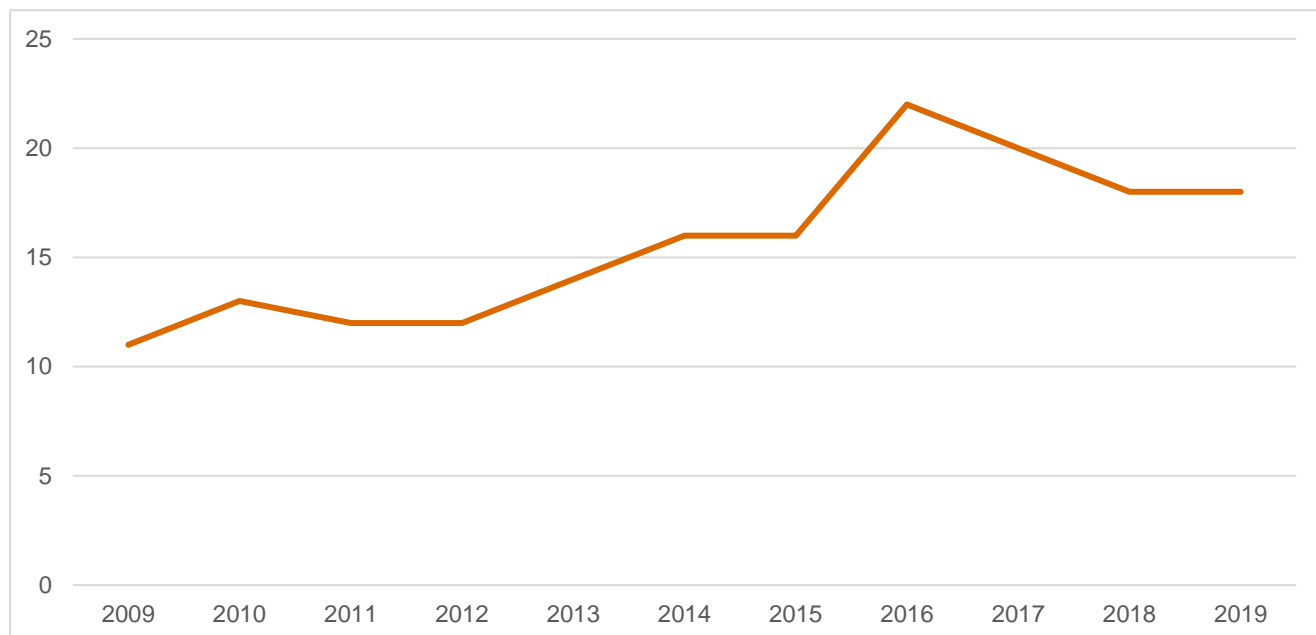
vyšší o 252 EUR. Priemerná nominálna mzda v okrese Sabinov je na úrovni 80% z celoslovenského priemeru. Nominálna mzda zamestnancov v okrese neustále rastie, a keďže tempo jej rastu je vyššie, ako tempo rastu priemernej nominálnej mzdy v PSK.

Graf č. 12 Priemerná nominálna mesačná mzda zamestnanca¹³⁾

V okrese Sabinov evidujeme 18 priemyselných závodov s viac ako 20 zamestnancami (údaj z roku 2019). Tento počet sa v okrese dlhodobo pohybuje okolo počtu 20.

Graf č. 13 Počet priemyselných závodov¹⁴⁾

¹³⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/np3110rr/v_np3110rr_00_00_00_sk.

¹⁴⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pm3002rr/v_pm3002rr_00_00_00_sk.

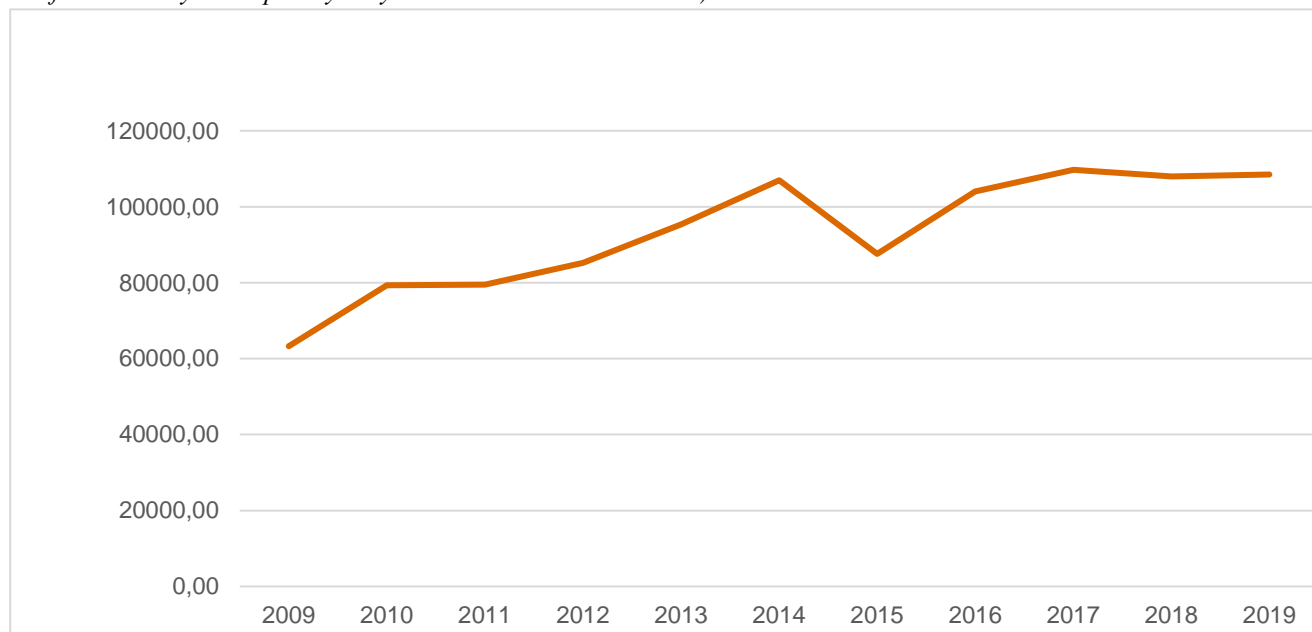
Priemyselná výroba okresu je sústredená do miest Sabinov a Lipany. Významné priemyselné podniky sídlia tiež v obciach Šarišské Michaľany a Pečovská Nová Ves. Spomedzi priemyselných podnikov sú najvýznamnejšími zamestnávateľmi v okrese nasledujúce spoločnosti:

- IMUNA PHARM, a.s., Jarková 269/17, 082 22 Šarišské Michaľany - farmaceutický priemysel,
- SANAS, a.s., Hollého 37, 083 01 Sabinov – výroba nábytku,
- ZTS Sabinov, a.s., Hlavná 1, 082 56 Pečovská Nová Ves – strojárnská výroba,
- ODEVA spol. s r.o. LIPANY, Ulica kpt. Nálepku 4, 082 71 Lipany – výroba odevov,
- Orac Slovakia s.r.o Lipany, Kpt. Nálepku 6, 082 71 Lipany – výroba výrobkov z plastu,
- Teprofa Slovakia s.r.o., Za traťou 1279, 082 71 Lipany – výroba oceľových konštrukcií,
- MILK-AGRO spol. s r.o., Hollého 43, 083 01 Sabinov – mliekarenská výroba.

V meste Lipany sa nachádza priemyselný park o rozlohe približne 11 ha a kompletnou infraštruktúrou, a v súčasnosti v ňom sídli 6 firiem. V okresnom meste Sabinov sa nachádzajú plochy vhodné na vytvorenie priemyselného parku (napríklad bývalý areál Frucony), no zatiaľ bez ďalšej realizácie. V meste Sabinov sa nachádza priemyselná štvrť, v ktorej pôsobí viac ako 15 firiem, ktoré tvoria základ priemyslu v okrese Sabinov.

Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese v ostatných rokoch stagnuje. Najväčší prepad zaznamenal v roku 2015. V roku 2016 sa však už dostal na hodnoty z roku 2014.

Graf č. 14 Hrubý obrat priemyselných závodov v okrese v tis. €¹⁵⁾

V okrese sa nenachádzajú významné ložiská nerastných surovín. V okrese sú evidované nasledujúce ložiská: stavebný kameň – Hubošovce, tehliarske suroviny – Sabinov (neťažené ložisko), zemný plyn a poloparafínická ropa – Lipany (neťažené ložisko).

V oblasti Lipian sa v 80-tych rokoch minulého storočia taktiež realizovali hĺbkové geologické prieskumy termálnej vody, ktoré sa v súčasnosti začínajú využívať – potenciál pre rozvoj v oblasti energetiky a cestovného ruchu.

¹⁵⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/pm3002rr/v_pm3002rr_00_00_00_sk.

Viac ako 80% pôdy v okrese tvorí kambizem (hnedá lesná pôda), ktorá sa vyznačuje nízkou mierou úradnosti. Významnejšie zastúpenie má ešte fluvizem (nivná pôda) – 6,7%. Táto pôda sa nachádza v blízkosti vodných tokov (najmä Torysy). Na dolnom toku Torysy sa k nivným pôdam pridružujú aj lužné pôdy, čierne a hnedozeme. Tieto pôdy je možné úspešne využívať v poľnohospodárstve, napríklad ako ornú pôdu pre zeleninárstvo.

Dostatok relatívne kvalitnej pôdy (situovanej najmä v údoliach), dobré klimatické podmienky, tradícia a ľudské zdroje predurčujú potencionálny rozvoj poľnohospodárstva v okrese. V súčasnosti je však tento potenciál využívaný nedostatočne. Poľnohospodárska pôda zaberá 26 186 ha, čo je 48% z celkovej rozlohy regiónu, z toho 12 339 ha predstavuje ornú pôdu, čo je 22,6% z celkovej rozlohy regiónu 54 545 ha. Lesná pôda zaberá 23 545 ha, čo predstavuje 43,2%.¹⁶⁾

V okrese Sabinov dosahuje produkcia poľnohospodárskych plodín (v porovnaní s inými okresmi v rámci PSK) podpriemerné hodnoty. V rámci pestovania poľnohospodárskych plodín prevláda pestovanie zrnín, obilnín, olejní, zemiakov a viacročných krmovín, čím sa otvára priestor pre dovozovcov ovocia a zeleniny, obzvlášť z Poľska.

Živočíšna výroba sa zameriava hlavne na chov hovädzieho dobytku, ošípaných a oviec. V súčasnosti je táto podnikateľská aktivita na ústupe, a to hlavne z dôvodu nedostatku kvalifikovanej sily, resp. nezáujmu o prácu v živočíšnej výrobe.

V okrese existuje potenciál efektívneho prepojenia pôdohospodárstva a potravinárskeho priemyslu, a tým možnosť zvýšenia pridanej hodnoty a zamestnanosti, práve pre dlhodobu nezamestnaných, resp. pre osoby s nízkou kvalifikáciou. Poľnohospodárskej výrobe dominujú veľké podniky (94,4%) a len 5,6% tvoria menší, samostatne hospodáriaci roľníci.

Aj keď je územie okresu značne odlesnené (najmä Spišsko-šarišské medzihorie a Šarišská vrchovina), na nachádza sa tu množstvo lesov, hlavne zmiešaného typu (buk, jedľa, smrek, v nižších polohách ostrovy borovicových a dubových lesíkov). Uvedené predstavuje základ na vytvorenie nových pracovných miest, najmä v oblasti ťažby dreva, jeho prvotného spracovania, čistenia lesa, spracovanie dreveného odpadu, ale aj výsadby nových lesných porastov. Revitalizácia lesov je nevyhnutná najmä s cieľom zachytávania vody pri nečakaných privalových dažďoch v pôde a zmierňovania vysychania trávnatých porastov. V týchto lesoch, ktoré sú v majetku štátu, samosprávy ale aj súkromných vlastníkov je vybudovaná relatívne dobrá lesná cestná sieť, čo umožňuje dobrú prístupnosť k v minulosti vybudovaným materiálno-technickým základniám. Situácia zdravotného stavu lesných porastov je neuspokojivá. Porasty sú poškodené imisiami a druhotnými škodcami.

1.5. Migrácia

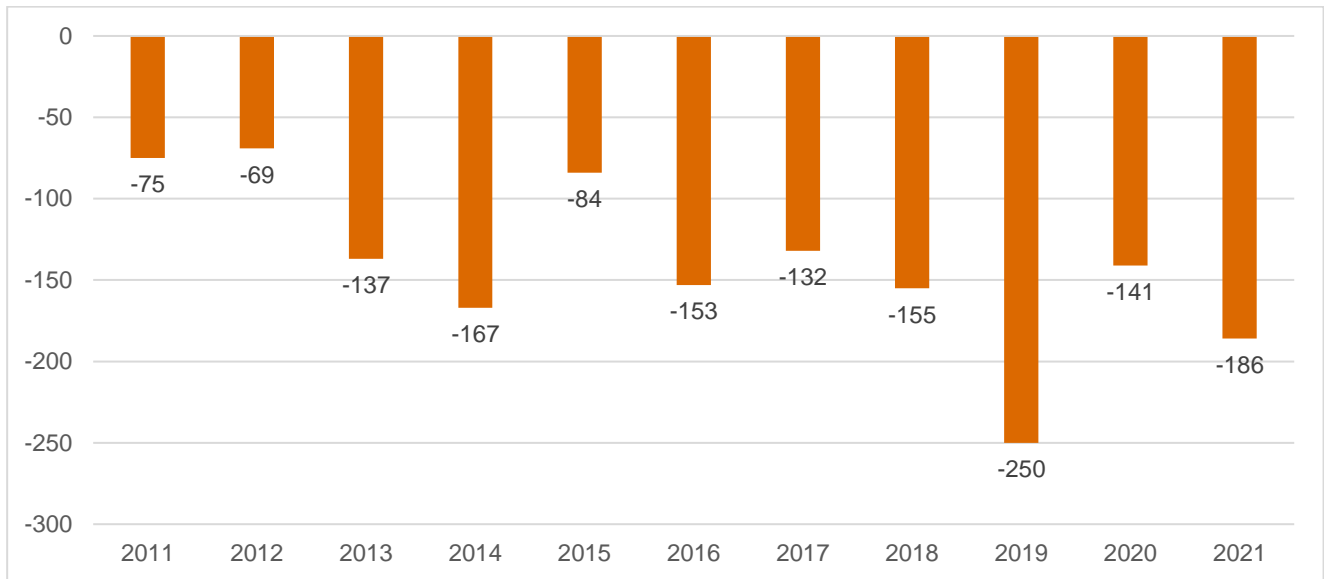
Migrácia z okresu Sabinov zaznamenáva z dlhodobého hľadiska negatívny trend. Mimo hraníc okresu sa sťahuje každoročne väčší počet ľudí, než do okresu prichádza. V období posledných 10-tich rokov (t. j. v období rokov 2010 - 2020) v dôsledku migrácie klesol počet obyvateľov okresu Sabinov až o 1444 obyvateľov.

Tento trend kopíruje situáciu v PSK. Z okresu sa sťahujú najmä mladí ľudia v produktívnom veku. Najčastejšie odchádzajú ľudia z okresu do hlavného mesta SR, resp. do zahraničia, a to najmä do štátov EÚ a Veľkej Británie.

Graf č. 15 Vývoj migračného salda v okrese Sabinov v období rokov 2011 - 2021¹⁷⁾

¹⁶⁾ http://www.podnemapy.sk/portal/reg_pod_infoservis/pt/pt.aspx

¹⁷⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_DEM/om7106rr/v_om7106rr_00_00_00_sk

Migrácia medzi okresmi a krajinami sa do veľkej miery negatívnym spôsobom viaže aj na vlastníctvo nehnuteľností. V tejto oblasti je SR krajinou s (na európske pomery) nadmerným podielom nehnuteľností v osobnom vlastníctve. V rámci krajín EÚ, je Slovensko s podielom 90,9% tretou krajinou v poradí s najvyšším podielom obydľí v osobnom vlastníctve.

Na základe uvedených skutočností je možné konštatovať, že migrácia osôb v produktívnom veku mimo hraníc okresu prebieha v stále vyššej miere, a to aj napriek významnej prekážke v podobe vlastníctva nehnuteľností v týchto okresoch. Ďalšie informácie k tejto téme sú uvedené v časti bývanie a infraštruktúra.

1.6. Dopravná infraštruktúra

Okres Sabinov sa nachádza v centrálnej časti PSK. Jeho dopravnou tepnou je cesta I. triedy I/68 vedúca z Prešova obidvoma mestami okresu a ďalej cez Starú Ľubovňu až do Poľska, ktorá má najväčší význam z hľadiska rozvoja okresu.

Doprava na území okresu Sabinov sa uskutočňuje po cestnej sieti a po železnici. Ostatné druhy dopravy sú využívané len výnimočne, napríklad prostredníctvom medzinárodných letísk Košice či Poprad. Sabinov je od Prešova vzdialený 18 km a od Bratislavy 408 km.

Dlhodobo plánovanou strategickou dopravnou investíciou je preložka cesty I/68 - obchvat okresného mesta Sabinov, ktorého hlavným cieľom je odbremenenie cesty priamo v meste Sabinov a priľahlých obciach tejto cesty. V rámci najdôležitejšieho dopravného koridoru okresu bola vypracovaná aj štúdia realizovateľnosti cestného ťahu I/68 v úseku Mníšek nad Popradom – Prešov. Preložku cesty pripravuje a realizuje Slovenská správa ciest. V okrese sa nenachádza žiadna cesta II. triedy.

Problémom okresu je absencia diaľnic a rýchlostných komunikácií, výstavba ktorých nie je v najbližšej dobe ani len v štádiu plánovania. Napojenie na diaľnicu (najmä okresného mesta) nie je zložité (len cca 15 km po ceste I. triedy v smere do Prešova). Väčším problémom je spojenie najmä severnej časti okresu a obcí, ktoré sa nenachádzajú na ceste I. triedy.

Železničná sieť v okrese je tvorená železničným ťahom Košice – Plaveč – Muszyna – napojenie na poľskú železničnú sieť. Vzhľadom na absenciu kvalitnej cestnej dostupnosti je práve železnica príležitosťou pre rozvoj okresu v oblasti priemyslu a výroby. Z hľadiska osobnej železničnej dopravy je pokrytie slabé najmä z Lipian v smere na Plaveč (1 vlakový spoj v smere Prešov – Lipany - Plaveč v piatok popoludní a 1 krát opačným smerom v nedeľu).

Cestná sieť okresu je tvorená cestami I. a III triedy, s celkovou dĺžkou 174,426 km. Cestnú sieť v okrese Sabinov tvorí 27,062 km ciest I. triedy a 146,235 km ciest III. triedy. Hustota cestnej siete je 0,320 km/km².

Tabuľka č. 1 Stav ciest v okrese podľa triedy cesty¹⁸⁾

Trieda cesty	Dĺžka ciest (km)	Veľmi dobrý (km)	Dobrá (km)	Vyhovujúci (km)	Nevyhovujúci (km)	Havarijný (km)	Nevyhovujúci, alebo havarijný (km)	Nevyhovujúci, alebo havarijný (%)
I.	27,062	18,041	0,442	0	8,579	0	8,579	31,70
II.	0	0	0	0	0	0	0	-
III.	146,235	99,013	1,047	0	40,468	5,707	46,175	31,58

Okresom Sabinov by mala prechádzať významná časť Európskej cyklotrasy EUROVELO 11, ktorá bude prechádzať katastrami obcí a miest popri ceste I/68. Časť cyklochodníka je vybudovaná, ďalšia časť je vo výstavbe. Pozemky pod niektorými časťami sú však nevysporiadané, čo komplikuje vybudovanie plynulého cyklochodníka, ktorý by sa úplne vyhol cestám pre motorové vozidlá. V okrese sa nachádzajú aj ďalšie značené cyklochodníky – okruh v Drienici a cyklotrasa spájajúca obce Jarovnice a Uzovské Pekľany s turistickou oblasťou Lačnov a obcou Lipovce.

1.7. Cestovný ruch

Atraktívna príroda a kvalitné životné prostredie vytvárajú vhodné podmienky pre cestovný ruch, rekreáciu a turistiku.

Prírodné hodnoty okresu Sabinov sú chránené aj prostredníctvom chránených území. Na území okresu sa nachádza niekoľko významných chránených území, ako napríklad PR Valalská voda v k. ú. obce Bajerovce, PR Bradlové pásmo v k. ú. Kamenica, Národná prírodná rezervácia Hradová hora v k. ú. Bodovce, do okresu zasahuje aj Národná prírodná rezervácia Čergovský Minčol v k. ú. Kamenica. V sieti chránených území sa nachádza aj prvá súkromná prírodná rezervácia na Slovensku SPR Vlčia (k. ú. Olejníkov). V okrese je viacero chránených území NATURA 2000 a iných chránených prírodných území, či úkazov.

Okres je bohatý na historické a kultúrne pamiatky.

Medzi najvýznamnejšie prírodné, kultúrne, historické a športové atrakcie okresu možno zaradiť:

- Mesto Sabinov a jeho historické centrum,
- História a atrakcie spojené s filmom Obchod na korze,
- Športovo-rekreačné stredisko Drienica (lyžiarske vleky, turistika, krytý bazén, wellness),
- Rekreačná oblasť a Lyžiarske stredisko Lysá, kde však absentuje prístupová komunikácia,
- Aquapark Lipany,
- Kúpalisko Sabinov,
- Pohorie Čergov (prírodné rezervácie),
- Pohorie Bachureň,
- Ľutina – pútnické miesto, miniskanzén drevených chrámov,
- Rožkovianske rybníky,
- Hanigovský hrad,
- Kamenický hrad,
- Ľudové múzeum v Brezovici,

¹⁸⁾ https://www.ssc.sk/files/documents/shv/hl_prehl_ciest-2020.pdf

- Hradisko Lipany,
- Rozhl'adňa na Balážke (Lipany),
- Lyžiarske stredisko Renčišov – Búče,
- Tiesňava Parkaň.

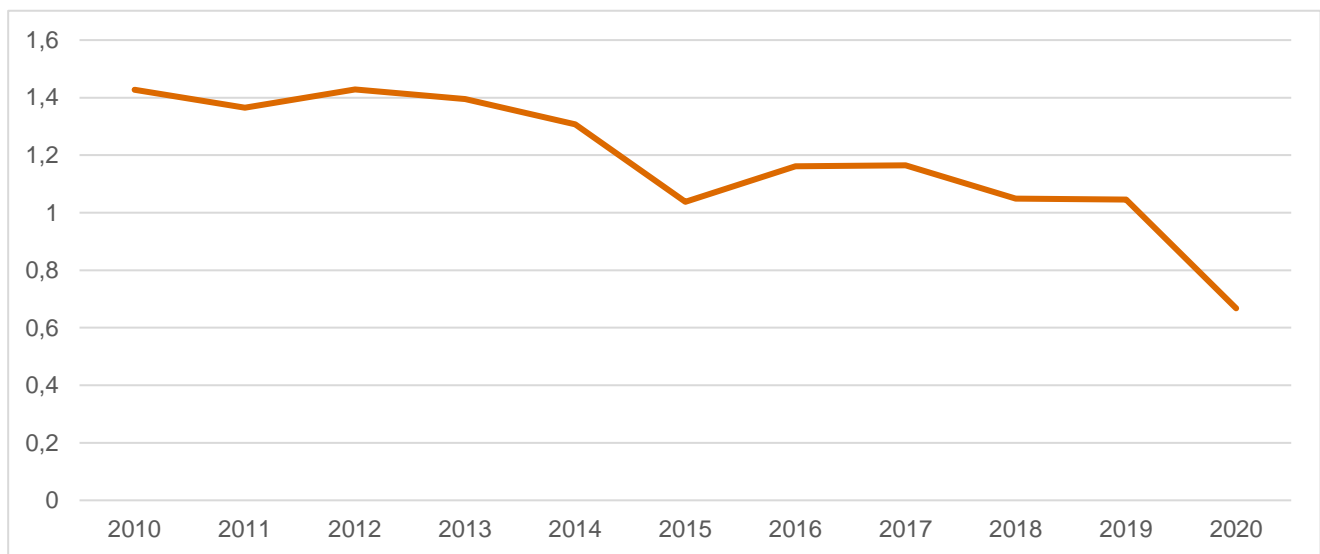
V rámci väčšiny atrakcií je problémom základná, či doplnková infraštruktúra, chýbajú atrakcie pre rodiny s deťmi, či rôzne doplnkové adrenalínové atrakcie, prístupové cesty, parkoviská. Problémom je aj nedostatok financií na spracovanie projektových dokumentácií pre budovanie infraštruktúry v miestach atrakcií cestovného ruchu (najvypuklejší problém predstavuje komunikácia Drienica – Lysá).

Jednotlivé atrakcie sú roztrúsené v okrese, bez spojovacích prvkov. Produkty v cestovnom ruchu tak pôsobia nekomplexne.

Ubytovacie zariadenia v okrese Sabinov tvoria len 1,7% z celkového počtu ubytovacích zariadení v PSK. Na základe údajov Štatistického úradu SR za rok 2020, z celkového počtu návštevníkov ubytovacích zariadení v kraji tvorili návštevníci v okrese Sabinov len 0,7%. V okrese sa nachádza 14 ubytovacích zariadení s celkovou kapacitou lôžok 521 (1,4% z lôžok v PSK). Počet návštevníkov v týchto zariadeniach bol v roku 2020 v absolútnych číslach na úrovni 4 369 osôb. Počet prenocovaní návštevníkov tvoril 11 666 návštevníkov.

Z hľadiska kapacít a výkonov ubytovacích zariadení možno konštatovať, že vzhľadom na veľkosť okresu Sabinov je cestovný ruch v porovnaní s ostatnými okresmi rozvinutý slabšie. Podiel výkonov ubytovacích zariadení v okrese Sabinov na celkových výkonoch kraja je len okolo 1% a v sledovanom období neustále klesá. Pokles podielu pandémie v roku 2020 ešte podporila.

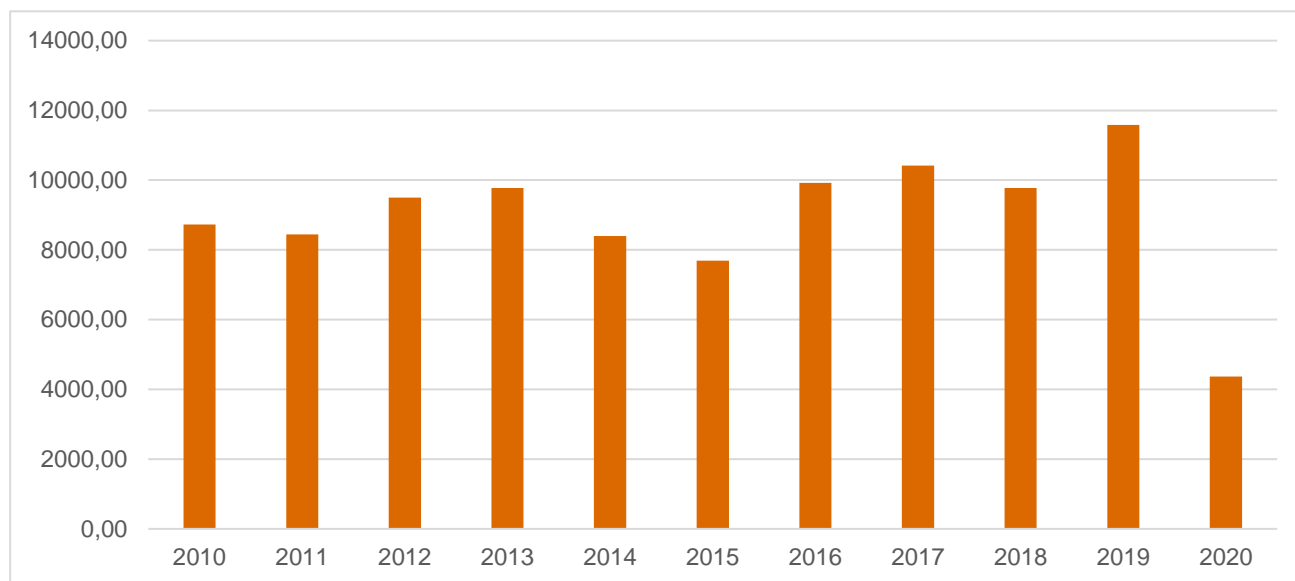
Graf č. 16 Podiel návštevníkov ubytovacích zariadení okresu na počte v kraji¹⁹⁾

Návštevnosť ubytovacích zariadení oscilovala okolo hodnoty 10 000 návštevníkov, svoj strop dosiahla v roku 2019. V roku 2020 sa (aj vplyvom pandémie) prepadla na najnižšiu hodnotu za posledných 10 rokov, dokonca na polovičnú hodnotu oproti východiskovému roku 2010, čo naznačuje výpadok nie len zahraničnej klientely, ale aj domácich návštevníkov. Oživeniu cestovného ruchu by malo napomôcť postupné sprevádzkovanie Aquaparku v Lipanoch, či investície do turistickej infraštruktúry v Drienici. Vhodnou podporou tejto oblasti je priestor pre jej rozvoj, čo by prispelo k vytváraniu pracovných miest v okrese.

¹⁹⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/cr3002rr/v_cr3002rr_00_00_00_sk

Graf č. 17 Počet návštevníkov ubytovacích zariadení v okrese Sabinov²⁰⁾

1.8. Bývanie a infraštruktúra

Domácnosti v PSK vykazujú na základe zisťovaní EU SILC nadpriemerný podiel výdavkov na bývanie z celkových čistých výdavkov, v porovnaní s priemerom za SR. Rovnako aj tu platí slovenský trend zvyšovania podielu obydli v osobnom vlastníctve.

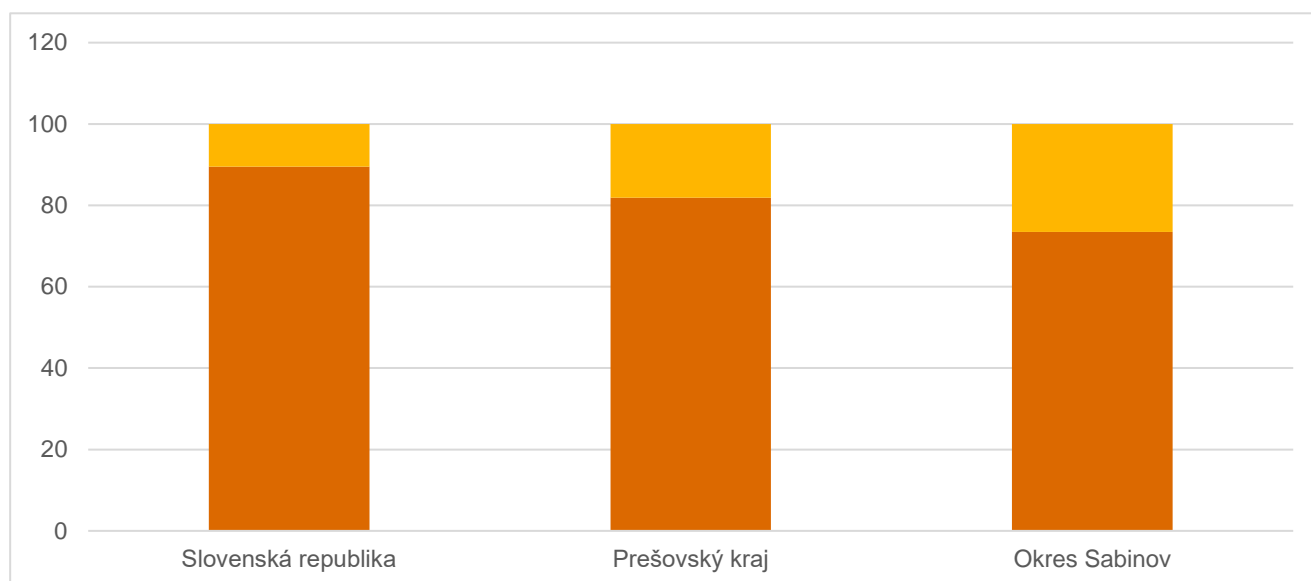
Na území okresu prevláda zástavba rodinných domov s jedným bytom. Byty v týchto domoch tvoria až 67,6% podiel na všetkých bytoch. Druhú najväčšiu skupinu tvoria bytové domy s tromi a viacerými bytmi. V okrese Sabinov sa ich nachádza v týchto budovách 30,6% bytov.

Neobývané byty tvoria 8,9% z celkového počtu bytov v okrese, čo je vyše 2 % viac oproti celkovej situácii v PSK. Bytov v budovách s jedným bytom je neobývaných až 11,2%.

Zásobovanie pitnou vodou z verejných vodovodov zabezpečuje v okrese Východoslovenská vodárenská spoločnosť, a.s. so sídlom v Košiciach. Využívaný je Prešovský SKV. Vybudovaný verejný vodovod v okrese Sabinov malo v roku 2019 len 73,5% obyvateľov, čo je výrazne pod úrovňou priemeru pokrytia vodovodom v Prešovskom kraji (81,9%). Miera pripojenosti k vodovodu v slovenskej republike je 89,5% (až o 16 % viac ako v okrese Sabinov).

²⁰⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/cr3002rr/v_cr3002rr_00_00_00_sk

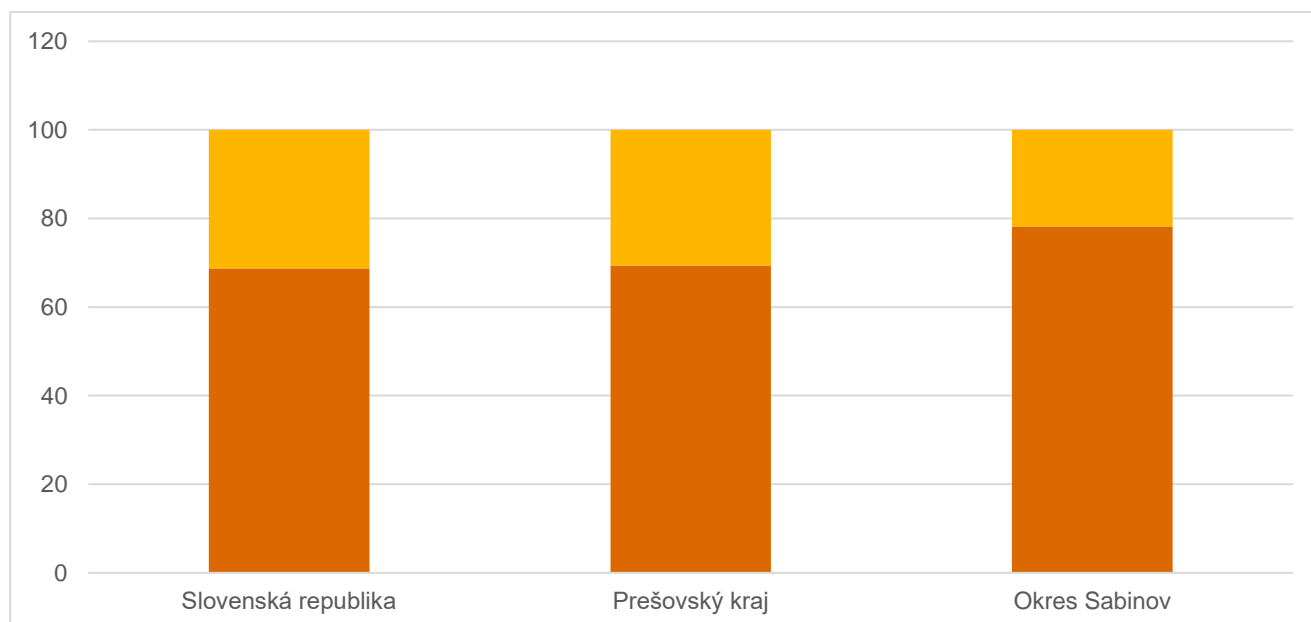
Graf č. 18 Podiel obyvateľov zásobovaných vodou z verejných vodovodov (hodnoty za rok 2019)²¹⁾

Naopak v rámci okresov PSK vykazuje okres Sabinov 2. najvyššiu úroveň napojenia na verejnú kanalizáciu. Na verejnú kanalizáciu s čističkou odpadových vôd bolo v roku 2019 pripojených 78,2% obyvateľov okresu, čo je takmer o 9% viac oproti miere pripojenosti v PSK a až o 10% viac oproti miere pripojenosti v SR.

Problémom miest a obcí je nedostatok finančných zdrojov na spracovanie projektových dokumentácií pre budovanie infraštruktúry.

Graf č. 19 Podiel obyvateľov napojených na verejnú kanalizačnú sieť s čističkou odpadových vôd (hodnoty za rok 2019)²²⁾

1.9. Marginalizované komunity

V okrese Sabinov možno (podľa sčítania obyvateľov domov a bytov z roku 2011) nájsť okrem slovenského obyvateľstva s 83,37% aj rómsku národnosť s podielom 10,01% obyvateľov.

²¹⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vh3001rr/v_vh3001rr_00_00_00_sk

²²⁾ http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SK_WIN/vh3001rr/v_vh3001rr_00_00_00_sk

Na základe kvalifikovaného odhadu z Atlasu rómskych komunít 2019 je rómske obyvateľstvo v okrese Sabinov zastúpené podielom až 22,8 % (čo predstavuje spolu 13 792 obyvateľov). Až 21,7 % obyvateľov okresu žije v MRK. Ide o lokality, v ktorých žijú Rómovia v podmienkach koncentrovanej chudoby, čo znamená depriváciu v oblasti typu a kvality bývania, pokrytia základnou infraštruktúrou, ako aj dostupnosti verejných služieb.

Mapa č. 2 Podiel rómskeho obyvateľstva na obyvateľstve okresov SR (podľa Atlasu rómskych komunít 2019)

Z celkového počtu 43 územných jednotiek okresu bolo do Atlasu rómskych komunít zaradených 15 obcí (vrátane obidvoch miest), čo indikuje, že takmer 35% obcí situovaných v okrese Sabinov disponuje časťami, ktoré sú na tom (z hľadiska dostupných indikátorov kvality života) ešte horšie, ako je štandardom u ich bežných obyvateľov. Z uvedených 15 obcí je 6 takých, v ktorých MRK tvoria viac, ako 25% celkového obyvateľstva. V obci Jarovnice je toto zastúpenie až 88% z celkového obyvateľstva a v obci Ostrovany 84% z celkového obyvateľstva. Najpočetnejšie MRK sú v obciach Jarovnice (t. j. 6022 obyvateľov patriacich do MRK), Ostrovanoch (t. j. 1856 obyvateľov patriacich do MRK) a meste Sabinov (t. j. 1685 obyvateľov patriacich do MRK).

Tabuľka č. 2 Sociálne služby v obciach v Atlase rómskych komunit 2019 (podľa Atlasu rómskych komunit 2019)

	Počet obyvateľov	Počet Rómov	Podiel Rómov	Nízko-prahové denné centrum	Integračné centrum	Komunitné centrum	Ubytovňa	Zariadenie núdzového bývania	Nocľaháreň	Útulok	Domov „na pol ceste“	Stredisko osobnej hygieny	Práčovňa	Opatrovateľská služba
Jarovnice	6866	6042	88%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Krivany	1220	270	22%	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Lipany	6507	850	13%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno	Áno	Áno
Milpoš	647	73	11%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Nižný Slavkov	862	250	29%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Olejníkov	539	291	54%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Ostrovany	2210	1856	84%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie
Pečovská Nová Ves	2709	753	28%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Ražňany	1564	300	19%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Rožkovany	1320	220	17%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Sabinov	12453	2115	17%	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Šarišské Michaľany	2803	308	11%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Tichý Potok	337	37	11%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno
Torysa	1526	229	15%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Áno	Nie	Nie
Uzovské Pekľany	464	198	43%	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie	Nie

V obciach, v ktorých žijú obyvatelia MRK sú v minimálnej miere zastúpené sociálne služby. Ďalšie špeciálne služby zamerané na prácu príslušníkov marginalizovaných komunit a s marginalizovanými komunitami tiež nie sú samozrejmosťou.

Tabuľka č. 3 Iné služby cielené marginalizovaným komunitám (podľa Atlasu rómskych komunit 2019)

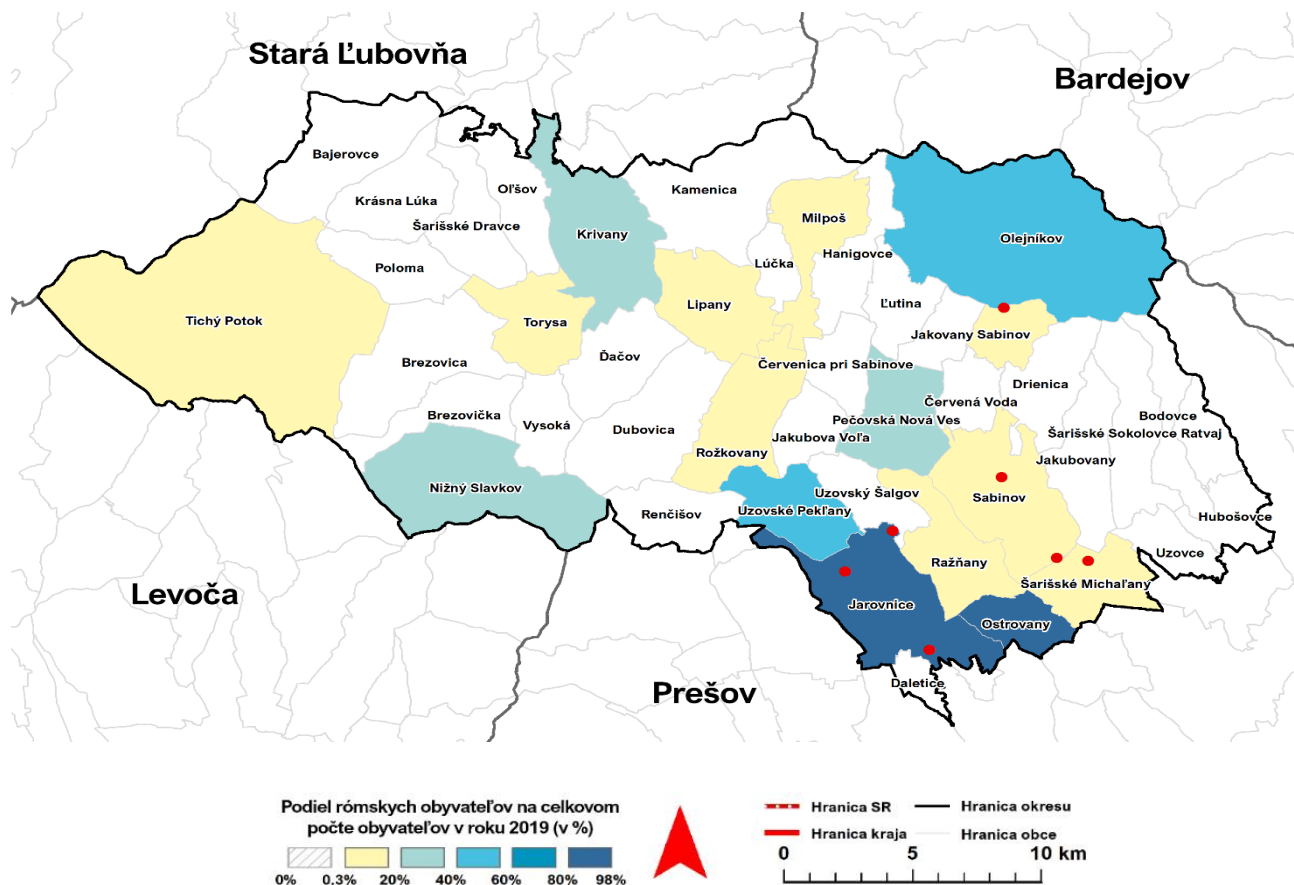
	Počet obyvateľov	Počet Rómov	Podiel Rómov	MOPS	TSP	Komunitné centrum	Asistenti v MŠ (PRIM, ŠOV)	Zdravé komunity
Jarovnice	6866	6042	88%	áno	ÚSVRK	ÚSVRK	ÚSVRK	áno
Krivany	1220	270	22%	áno	IA	nie	nie	nie
Lipany	6507	850	13%	áno	ÚSVRK	ÚSVRK	ÚSVRK	áno
Milpoš	647	73	11%	nie	nie	nie	nie	nie
Nižný Slavkov	862	250	29%	áno	nie	nie	nie	nie
Olejníkov	539	291	54%	áno	IA	IA	nie	nie
Ostrovany	2210	1856	84%	áno	ÚSVRK	ÚSVRK	ÚSVRK	áno

Pečovská Nová Ves	2709	753	28%	nie	ÚSVRK	ÚSVRK	nie	áno
Ražňany	1564	300	19%	nie	ÚSVRK	ÚSVRK	nie	áno
Rožkovany	1320	220	17%	áno	IA	nie	nie	áno
Sabinov	12453	2115	17%	áno	ÚSVRK	ÚSVRK	ÚSVRK	áno
Šarišské Michaľany	2803	308	11%	áno	IA	nie	nie	nie
Tichý Potok	337	37	11%	nie	nie	nie	nie	nie
Torysa	1526	229	15%	nie	IA	nie	nie	nie
Uzovské Pekľany	464	198	43%	nie	nie	nie	nie	nie

V obciach uvedených v Atlase rómskych komunít 2019 žije až 69% obyvateľov v okrese Sabinov. Podiel UoZ z týchto obcí (v porovnaní s celkovým počtom UoZ v okrese) bol v roku 2019 na úrovni 92% a podiel dlhodobo nezamestnaných UoZ v týchto obciach v porovnaní s celkovým dlhodobo nezamestnaných UoZ v okrese bol v roku 2019 viac ako 95%.

V okrese sídli 5 registrovaných integračných sociálnych podnikov. Všetky sídli v obciach, resp. mestách uvedených v Atlase rómskych komunít 2019 - 1 v Jarovniciach, 2 v Sabinove, 1 v Šarišských Michaľanoch a 1 v Uzovských Pekľanoch.

Mapa č. 3 Podiel rómskeho obyvateľstva na celkovom počte obyvateľov okresu Sabinov v roku 2019 (spracované MIRRI SR na základe údajov z Atlasu rómskych komunít 2019)

1.10. Zhrnutie analýzy hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu

Najvýznamnejšie faktory vyplývajúce z analýzy hospodárskeho, sociálneho a demografického stavu okresu sú:

1. V oblasti demografického vývoja

- vysoký podiel obyvateľov v predproduktívnom veku (ťahaný najmä obcami s vysokým zastúpením MRK),
- nízky podiel osôb v poproduktívnom veku, avšak rastúci trend,
- veľké zastúpenie obcí s nízkym počtom obyvateľov.

2. V oblasti nezamestnanosti

- vysoká miera evidovanej nezamestnanosti – kopíruje vývoj v SR,
- vysoký medziročný nárast nezamestnanosti (obdobie rokov 2019 a 2020),
- vysoký podiel dlhodobo nezamestnaných na celkovom počte UoZ,
- vysoký podiel mladých UoZ vo veku 15 – 24 rokov.

3. V oblasti vzdelávania:

- vysoký podiel obyvateľov so základným vzdelaním,
- výrazný nedostatok miest v MŠ len v 2 obciach – riešené postupne v rámci Operačného programu Ľudské zdroje,
- slabé výsledky testovania vedomostí na ZŠ,
- obyvatelia s ukončeným základným vzdelaním alebo bez vzdelania tvoria viac ako 50 % UoZ.

4. V oblasti podnikateľského prostredia a príjmov:

- len 1 veľký podnik s počtom zamestnancov nad 250,
- žiadne priame zahraničné investície v ostatnom období (naposledy v roku 2015),
- priemerná mesačná nominálne mzda nad priemerom PSK,
- 4 priemyselné centrá – Sabinov, Lipany, Šarišské Michaľany, Pečovská Nová Ves,
- potenciál pre rozvoj poľnohospodárstva a lesníctva,
- termálna voda.

5. V oblasti migrácie:

- dlhodobo negatívne migračné saldo.

6. V oblasti dopravnej infraštruktúry:

- absencia diaľnice či rýchlostnej komunikácie,
- diaľnica relatívne dostupná -15 km z okresného mesta,
- horšia dopravná dostupnosť severnej časti okresu,
- dostatočné železničné prepojenie s Prešovom.

7. V oblasti cestovného ruchu

- vysoký potenciál v oblasti cestovného ruchu – rekreačné oblasti, lyžiarske strediská, termálna voda, aquapark, turistika, cykloturistika, história, kultúrne pamiatky a iné,
- nedostatok financií na spracovanie PD pre rozvoj turistickej infraštruktúry,
- nedobudovaná infraštruktúra cestovného ruchu – cyklotrasy, ubytovacie a reštauračné zariadenia, doplnková turistická infraštruktúra (vyhliadkové veže, atrakcie pre deti, agroturistika ...),
- nedostatočné ubytovacie kapacity,

- nízka návštevnosť okresu,
- komunikácia Drienica – Lysá v zlom technickom stave.

8. V oblasti bývania a infraštruktúry

- vysoký podiel neobývaných bytov (najmä v rodinných domoch).
- nižšia napojenosť na verejný vodovod, relatívne vysoká napojenosť na verejnú kanalizáciu.

9. V oblasti marginalizovaných komunit

- vysoké zastúpenie MRK (21,7% obyvateľov),
- 15 obcí v Atlase rómskych komunit 2019, pričom v týchto obciach žije 69% obyvateľov a 95% dlhodobo nezamestnaných pochádza z týchto obcí,
- nedostatočné pokrytie sociálnymi službami a sociálnymi službami pre marginalizované komunity v obciach s vysokým zastúpením MRK,
- prítomnosť registrovaných integračných sociálnych podnikov (4) – nízky počet vzhľadom na potenciál pre ich pôsobenie (veľký počet dlhodobo nezamestnaných bez pracovných návykov).

2. IMPULZY K VYPRACOVANIU PLÁNU ROZVOJA

V rámci prípravy Plánu rozvoja NRO Sabinov bola vytvorená expertná pracovná skupina, vytvorenie ktorej iniciovalo MIRRI SR, a členmi ktorej boli aj zástupcovia Okresného úradu Sabinov, Úradu PSK, MIRRI, Prešovskej univerzity, Úradu splnomocnenca vlády SR pre MRK, zástupcovia miestnych akčných skupín a ďalších sociálno-ekonomických partnerov v území. Touto pracovnou skupinou a jej členmi boli identifikované potenciály rozvoja v okrese Sabinov. Zároveň boli identifikované problémy a výzvy, ktoré sú považované ako potenciálne prekážky v rozvoji okresu Sabinov. Problémy okresu (potenciálne prekážky rozvoja) sú zoskupené do oblastí na základe logickej súvislosti. V rámci jednotlivých kategórií sú problémy zoradené na základe prioritizácie zástupcami socio-ekonomických partnerov (členmi expertnej pracovnej skupiny).

Tabuľka č. 4 Potenciály rozvoja a problémy a výzvy identifikované ako potenciálne prekážky v rozvoji

OBLASŤ	POTENCIÁLY ROZVOJA	PROBLÉMY A VÝZVY
Zamestnanosť a Podnikanie	Hnedé a zelené priemyselné parky, nevyužitá budova a hospodárske dvory bývalých poľnohospodárskych družstiev.	Vysoká nezamestnanosť najmä v obciach s vysokým zastúpením rómskej komunity.
	Dostatok pracovnej sily prevažne menej kvalifikovanej, či bez kvalifikácie.	Nízke pracovné návyky u MRK.
	Mladá a vzdelaná pracovná sila, ktorá v súčasnosti migruje za prácou mimo okres.	Nepriaznivá štruktúra UoZ: dlhodobá nezamestnanosť, štruktúra UoZ podľa vzdelania, klasifikácia zamestnaní a i.
	Prítomnosť malých a stredných firiem v rôznych odvetviach.	Chýbajúca podpora menej inovatívnych odvetí ponúkajúcich prácu UoZ s nižším stupňom vzdelania.
	Samostatne hospodáriaci roľníci pôsobiaci v okrese v oblasti poľnohospodárstva a ovocinárstva (ovocinárstvo ako tradičné odvetvie).	Nízky počet registrovaných SP (5 v okrese). Nedostatočné pokrytie sociálnymi podnikmi v obciach s MRK, ktoré by ponúkali prácu aj Rómom bez vzdelania v odvetviach ako nakladanie s odpadom, revitalizácia lesov, spracovanie dreva, čistenie lesov, poľnohospodárstvo, pomocné .stavebné práce, výkopové práce, oprava kultúrnych pamiatok, čistenie vodných tokov v okrese a podobne.
	Rastúci dopyt po kvalitných domácich potravinách.	Chýbajúce technické vybavenie komunálnych a sociálnych podnikov.
	Hospodárske lesy – potenciál pre drevársky a drevospracujúci priemysel.	Administratívne náročná podpora sociálneho podnikania.
	Potreba dobudovania infraštruktúry a protipovodňových opatrení ako potenciál pre vytvorenie pracovných miest.	Nedostatočná podpora zamestnávania UoZ.
		Samospráva primárne neplánuje vytvárať pracovné miesta.

		Nejasné rozvojové plány podnikateľov (dajte nám peniaze a my už niečo s nimi vymyslíme).
		Nedostatočné pokrytie sociálnymi podnikmi v obciach s MRK, ktoré by ponúkali prácu aj Rómom bez vzdelania v odvetviach ako nakladanie s odpadom, revitalizácia lesov, spracovanie dreva, čistenie lesov, poľnohospodárstvo, pomocné .stavebné práce, výkopové práce, oprava kultúrnych pamiatok, čistenie vodných tokov v okrese a podobne.
Cestovný ruch	Termálne pramene, Aquapark Lipany.	Nedostatočný počet atrakcií a produktov v cestovnom ruchu.
	Kultúrne pamiatky – hrady, kaštiele, pútnické miesta.	Zlý stav kultúrnych pamiatok a ich nedostatočné využitie v rámci cestovného ruchu.
	Nepoškodené a nenarušené životné prostredie - potenciál pre rozvoj turistiky, agroturistiky a vidieckej turistiky.	Nedostatočné množstvo vybudovaných cyklotrás, parkovísk, oddychových zón.
	Medzinárodná cyklotrasa EuroVelo 11.	Absencia zázemia k cyklochodníku EUROVELO 11 - napr. opravovne bicyklov.
	Tradičné kultúrne podujatia.	Nedostatočná kvalita a kapacita ubytovacích zariadení.
	Hlavné európske rozvodie.	Zlý stav mestského kúpaliska v Sabinove (dôležitá atrakcia v cestovnom ruchu).
	Existujúce rekreačné oblasti, lyžiarske strediská, zariadenia a atrakcie v cestovnom ruchu – potenciál pre ich prepojenie a doplnenie.	Existujúce centrá cestovného ruchu - napr. Lysá, Aquapark Lipany neposkytujú komplexné služby - potreba doplnenia.
	Potenciál pre vytvorenie komplexného produktu v cestovnom ruchu, ktorý bude zahŕňať aj menej známe atrakcie, výlety na malé poľnohospodárske farmy, salaše, rybníky, včelnice, spojené s možnosťou ochutnávky a nákupu ich výrobkov.	Centrá cestovného ruchu nie sú zosieťované - potreba budovania komplexného produktu cestovného ruchu.
	Nedostatočná podpora SMART riešení.	
Doprava a dostupnosť	Relatívne dobrá dopravná dostupnosť.	Nedobudované cyklochodníky a turistické chodníky.
	Železnica prechádza celým okresom.	Absencia vlakového spojenia z Prešova do Popradu cez Lipany a Starú Ľubovňu.
		Absencia integrovaného systému dopravy. Nedostatočná podpora SMART riešení.

		Absencia školských autobusov - hlavne pre vzdialené lokality od obcí.
Vzdelávanie	Dostatočná sieť základných a stredných škôl.	Predčasné ukončovanie školskej dochádzky - najmä MRK - ihneď po skončení povinnej školskej dochádzky, z čoho vyplýva nízky stupeň kvalifikácie.
	Inovatívny potenciál odborného školstva, ktorý je potrebné zosúladiť s dopytom na trhu práce a regionálnou ekonomikou.	Nedostačujúca kapacita MŠ najmä v obciach s početnou rómskou komunitou.
		Nedostatočný počet pomáhajúcich profesií v školách - hlavne v samosprávach s MRK (vrátane asistentov učiteľ ovládajúci materinský jazyk rómskych detí), nedostatočný počet inkluzívnych tímov.
		Nedostatočné uplatňovanie princípov nesegregácie.
		Umelo vytvorené učebné odbory na SOŠ (bez šance zamestnania sa v okrese).
		Nedostatok možností duálneho vzdelávania hlavne pre žiakov z MRK, ktoré by napomohlo k plynulému prechodu zo vzdelávania na trh práce, nadobudnutie kvalifikácie a prax priamo u zamestnávateľa, osvojenie si pracovných návykov priamo vo výrobnom procese u zamestnávateľa.
Marginalizované rómske komunity	Existencia registrovaných integračných sociálnych podnikov, možnosť využitia dobrých príkladov pre rozširovanie činnosti sociálnych podnikov a vytváraní nových.	Vysoký podiel Rómov s nízkym stupňom vzdelania.
	Dostatok pracovnej sily, ktorú je možné využiť pri zlepšovaní infraštruktúry a podmienok pre život v rámci marginalizovaných komunít aj majority.	Nelegálne stavby, nevysporiadané pozemky.
	Prítomnosť organizácií pracujúcich s MRK (obce, mestá, mimovládne organizácie, cirkvi).	13 000 Rómov žije v koncentráciách, väčšinou mimo obce.
		Komplikovaná dostupnosť Rómov k zdravotníckym zariadeniam/nedostatok lekárov.
Bývanie		Nízky štandard najmä u MRK.
		Absencia infraštruktúry pre IBV.
		Nedobudované vodovody, kanalizácie, výdajníky pitnej vody v osídleniach.

		Nedostatočná pomoc pri legalizácii existujúcich čiernych stavieb (MRK), ktorá by prispela k zníženiu počtu nelegálnych obydli v marginalizovaných rómskych komunitách.
Základná infraštruktúra		Nevysporiadané pozemky, rozdrobenosť pozemkov.
		Nedobudované vodovody a kanalizácie.
		Zložitý proces vysporiadávania pozemkov.
		Zlý stav mostov, miestnych komunikácií, chodníkov.
		Zlý stav a absencia kultúrnych domov, ihrísk, športovísk, ZŠ, MŠ, oddychových zón.
		Zlá/žiadna infraštruktúra v samosprávach s MRK (najmä Milpoš, Nižný Slavkov, Olejníkov, Rožkovany, Torysa, Uzovské Pekl'any).
Zdravotníctvo a sociálne služby		Vysoký vek všeobecných lekárov.
		Nedostatok lekárov a ambulancií.
		Absencia špeciálneho vybavenia zdravotníckych zariadení (v súvislosti s liečbou COVID).
		Nedostatočná kapacita DSS.
		Nízka dostupnosť sociálnej infraštruktúry
Životné prostredie		Nelegálne skládky.
		Absencia protipovodňových a revitalizačných opatrení.
		Absencie ekologickej spaľovne.
		Neupravené vodné toky.
		Triedenie odpadu, vrátane edukácie v tejto oblasti.
Demografické problémy		Starnutie populácie - nárast počtu obyvateľov vo veku nad 65 rokov (seniorov).
		Migrácia – sťahovanie obyvateľov za lepšími podmienkami pre prácu a život.
Administratívne problémy regionálneho rozvoja		Nesystematická podpora asistenčných služieb v oblasti podpory regionálneho rozvoja.

3. NÁVRHY OPATRENÍ A ÚLOH NA ZABEZPEČENIE REALIZÁCIE A PLNENIA PLÁNU ROZVOJA OKRESU

Návrh opatrení a úloh na zabezpečenie realizácie a plnenia Plánu rozvoja NRO Sabinov má za cieľ zabezpečiť vyššiu efektívnosť využitia regionálneho príspevku na podporu NRO Sabinov. Plán rozvoja NRO Sabinov, a najmä jeho analytická časť, vychádza z podkladov z relevantných zdrojov, a to zo zistených dát Štatistickým úradom SR, databáz Úradu práce, sociálnych vecí a rodiny SR a iných, ktoré je za účelom dosiahnutia pokroku potrebné monitorovať aspoň raz ročne. Plán rozvoja NRO Sabinov vychádza taktiež z identifikovaných a reálnych potrieb, a mal by byť hodnotený aj reálny prínos. Projekty, ktoré majú byť podporené formou regionálneho príspevku musia mať podporu hodnotiacich kritérií. Na zabezpečenie plnenia Plánu rozvoja NRO Sabinov je nevyhnutný monitoring, ktorý je bližšie popísaný v časti 5.

3.1. Súlad so strategickými dokumentami

Proces tvorby Programu hospodárskeho rozvoja a sociálneho rozvoja PSK a IÚS prebieha súbežne, pričom v súčasnosti je v štádiu spracovávania vstupnej správy, v rámci ktorej je stanovená vízia rozvoja do roku 2030: „Prešovský kraj – región poskytujúci svojim obyvateľom rovné šance a všestranné možnosti rozvoja, rozumne využívajúci svoj vnútorný potenciál pri podpore regionálnej ekonomiky s ohľadom na udržateľné využívanie zdrojov“, ktorá si za svoj hlavný cieľ stanovila: „Vytvoriť podmienky pre vyvážený územný rozvoj kraja a zvyšovanie kvality života jeho obyvateľov“. Stanovené sú tiež 4 priority:

- **Priorita 1 Inovatívna a konkurencieschopná regionálna ekonomika,**
- **Priorita 2 Životné podmienky obyvateľov kraja,**
- **Priorita 3 Rozvinutá infraštruktúra a energetika v priaznivom životnom prostredí,**
- **Priorita 4 Strategické riadenie územia a územne vyvážený rozvoj.**

Veľkú zmenu pri príprave Partnerskej dohody SR a programov SR na roky 2021 - 2027 predstavovala zmena princípu poskytovania príspevkov (z pôvodného zhora nadol na participatívny princíp rozhodovania zdola nahor, tzn. o rozvoji územia rozhodujú miestni aktéri z daného územia), z čoho vyplýva väčšia zodpovednosť územnej (krajскеj) samosprávy pri vytváraní IÚS a zásobníka projektov. PSK zatiaľ identifikoval potenciálne zameranie siedmich IPB, ktoré budú precizované po finalizácii metodiky Operačného programu Slovensko, a to aj v kontexte budúcich finančných alokácií v jednotlivých špecifických cieľoch.

So samotnými okresmi sa pri tvorbe dokumentu nepracuje. PSK je pri tvorbe týchto dokumentov „rozdelený“ na 3 SPR, pričom okres Sabinov je súčasťou SPR Šariš. Tomuto SPR je priamo určený integrovaný projektový balík:

C - Rozvoj dopravnej obslužnosti na území PSK v najmenej rozvinutých okresoch SPR Šariš a SPR Horný Zemplín. Tento IPB sa zameriava predovšetkým na:

- a) efektívne dopravné riešenia, najmä na národnej úrovni, v kontexte výstavby kľúčovej dopravnej tepny R4 s napojením na sieť TEN-T, ale aj na modernizáciu ostatných ciest I., II. a III. triedy vrátane integrovaného dopravného systému vo verejnej doprave v spolupráci s IDS Východ a správa a údržba ciest PSK, v zmysle koncepcných strategických dokumentov,
- b) identifikácia a podpora území priemyselnej infraštruktúry a podpornej administratívnej infraštruktúry v úzkej spolupráci so Slovenskou agentúrou pre rozvoj investícií a obchodu a Ministerstvom hospodárstva SR.

Okresu sa dotýkajú tiež IPB:

A - Stabilizácia ľudských zdrojov PSK. Tento IPB sa zameriava na posilnenie spoločného centra vedy, inovácií a vzdelávania pod záštitou Prešovskej univerzity a Fakulty výrobných technológií Technickej univerzity

v Košiciach s prepojením vzdelávania a podnikateľskej praxe a orientáciou na zvýšenie šancí a príležitostí v zamestnanosti. Tento IPB zahŕňa projektové zámery z nasledujúcich oblastí:

- a) technickej (napr. podpora výskumno-vzdelávacieho centra, inovatívneho nedeštruktívneho testovania základných materiálov, polotovarov, transferu poznatkov z výskumu digitalizácie, reverzného inžinierstva, biodegradovateľných materiálov, zelených agro-tém zameraných na ochranu biodiverzity, vôd, pôdneho fondu a iné),
- b) pedagogickej a sociálnej (napr. podpora centra medziregionálnych štúdií, mapovanie nehmotného dedičstva regiónu, podpora špecializovaného výukového laboratória creativelab, podpora osôb zo sociálne znevýhodneného prostredia a iné).

B - Cirkulárna ekonomika a udržateľný rozvoj ako súčasť transformácie regionálnej ekonomiky PSK. Tento IPB sa (vzhľadom na najvyššiu alokáciu zelených tém v Operačnom programe Slovensko a v Pláne obnovy a odolnosti) zameriava na viacero oblastí:

- a) energetiku (napr. vytvorenie Regionálnych centier udržateľnej energetiky, obnoviteľné zdroje energie verejných budov),
- b) odpadové hospodárstvo (s cieľom trvalo udržateľného nakladania s odpadmi, zhodnocovanie komunálneho odpadu, recykláciu odpadových produktov),
- c) edukačno-výchovné aktivity na podporu prechodu na nízkouhlíkovú ekonomiku v PSK.

E - Sieť integračných centier PSK s dôrazom na rozvoj sociálnej ekonomiky. Tento IPB sa v spolupráci s rôznymi aktérmi (ako napr. Prešovskou univerzitou, Úradom práce, soc. vecí a rodiny SR, tretím sektorom, Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity a ďalšími) zameriava na tieto kľúčové projekty:

- a) vytvorenie siete integračných regionálnych centier PSK v súvislosti s priblížením a zaradením príslušníkov znevýhodnených skupín obyvateľstva na trh práce,
- b) vytvorenie siete a systému získania odbornej kvalifikácie a rekvalifikácie dospelých nezamestnaných príslušníkov znevýhodnených skupín obyvateľstva,
- c) klaster sociálnej ekonomiky PSK - sieť aktérov sociálnej ekonomiky na území PSK.

G - Zabezpečenie personálnych kapacít a technológií v oblasti IT, digitalizácie a dátovej analytiky vrátane osvetovej činnosti s dôrazom na územný rozvoj. Tento IPB sa zameriava na rozvoj a podporu digitalizácie. Digitalizácia je takisto jednou z priorit v Pláne obnovy ako aj v Operačnom programe Slovensko. Aj v tejto oblasti má PSK bohaté skúsenosti z projektu CURI:

- a) koordinácia projektových činností, personálnych kapacít, dátového manažmentu v spolupráci s Prešovskou univerzitou,
- b) digitálna ekológia, smart metering a online riešenia na monitorovanie a predikciu spotrieb energií objektov PSK, v spolupráci s Fakultou výrobných technológií Technickej univerzity Košice,
- c) podpora smart dopravy, rozvoj infraštruktúry smart nabíjacích staníc v PSK,
- d) prepájanie stredoškolského a vysokoškolského vzdelávania v oblasti digitalizácie výrobných procesov a spracovania dát v oblasti energetiky, geografických informačných systémov a iné.

V procese prípravy Plánu rozvoja NRO Sabinov boli PSK v kontexte nastavovania a prípravy IUS PSK a IPB a v súlade s osobitným predpisom²³⁾ navrhnuté nasledujúce opatrenia pre podporu prostredníctvom regionálneho príspevku:

1. zabezpečenie pracovných príležitostí v okrese formou podpory, resp. založenia sociálnych podnikov,
2. dovybavenie SOŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK, ktoré spolupracujú so zamestnávateľmi pri poskytovaní praktického vyučovania,
3. podpora svojpomocnej výstavby rodinných domov v rómskych komunitách vo väzbe na vznik pracovných miest a zlepšenie stavu MRK.

²³⁾ § 4 ods. 4 zákona č. 336/2015 Z. z. o podpore najmenej rozvinutých okresov a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

3.2. Zdôvodnenie výberu aktivít plánu rozvoja

Plán rozvoja NRO Sabinov je záväzný dokument zameraný na odstraňovanie zaostávania NRO Sabinov. Ako ukazovateľ zaostávania okresu bola v zmysle osobitného predpisu²⁴⁾ stanovená miera evidovanej nezamestnanosti, čo znamená, že do zoznamu NRO sú zapísané okresy na základe miery evidovanej nezamestnanosti. Okres sa stane NRO, ak miera evidovanej nezamestnanosti v 9 z ostatných 12 kalendárnych štvrtrokov presiahne 1,5-násobok priemernej miery evidovanej nezamestnanosti v SR, poprípade ak okres je obkolesený takýmto (NRO) okresmi či štátnou hranicou. Z vyššie uvedeného vyplýva, že Plán rozvoja akéhokoľvek NRO by mal byť zameraný na aktivity, ktoré riešia tento základný ukazovateľ – mieru evidovanej nezamestnanosti.

V procese tvorby Plánu rozvoja NRO Sabinov bolo identifikovaných jedenásť problémov a výziev, ktoré je potrebné riešiť, a ktoré sú podrobne rozobrané v analytickej časti dokumentu. Ide o nasledujúce oblasti:

1. Zamestnanosť a podnikanie,
2. Cestovný ruch,
3. Doprava a dostupnosť,
4. Vzdelávanie,
5. Marginalizované rómske komunity – špeciálne problémy,
6. Bývanie,
7. Základná infraštruktúra,
8. Zdravotníctvo a sociálne služby,
9. Životné prostredie,
10. Demografické problémy,
11. Administratívne problémy regionálneho rozvoja.

Všetky oblasti sú pre okres dôležité, avšak pre zhodnotenie aplikačného priestoru Plánu rozvoja NRO Sabinov je potrebné prihliadať najmä na:

1. **Obmedzené zdroje pre spolufinancovanie aktivít.** Plán rozvoja NRO Sabinov ráta s využitím spolufinancovania z regionálneho príspevku. Výška regionálneho príspevku vyčlenená pre okres Sabinov na obdobie 2022 – 2026 je spolu **3 663 400,00 EUR**.
2. **Hodnotiace kritériá pre výber projektov podporených zo zdrojov regionálneho príspevku.** Zvýhodnenie projektov, ktoré vytvárajú pracovné miesta a možnosť podpory len výnimočných strategicky nevyhnutných projektov, ktoré nevytvárajú udržateľné pracovné miesta.
3. **Výstupy analytickej časti.**

Vzhľadom na merateľný ukazovateľ pre zaradenie okresu medzi NRO, výstupy z analytickej časti (ako napr. analýza tvrdých dát, identifikované problémové oblasti, potenciály rozvoja) a obmedzenia (ako napr. zdroje spolufinancovania, nutnosť vytvárania pracovných miest projektmi) bol zadefinovaný nasledujúci vedúci cieľ Plánu rozvoja NRO Sabinov:

Cieľom Plánu rozvoja NRO Sabinov je odstraňovanie zaostávania najmenej rozvinutého okresu prostredníctvom realizácie projektov generujúcich udržateľné pracovné miesta pre UoZ a tým znižujúcich evidovanú nezamestnanosť.

Pre naplnenie plánu rozvoja boli definované opatrenia a úlohy v 3 základných oblastiach, ktoré tvoria aktivity Plánu rozvoja:

Aktivita A: *Zamestnanosť – zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce.*

²⁴⁾ zákon č. 336/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Aktivita B: Cestovný ruch – tvorba komplexnej ponuky v cestovnom ruchu.

Aktivita C: Rozvoj verejnej správy v území NRO.

Navrhované aktivity sú v súlade so strategickými dokumentmi PSK, a to či už so súčasným PHRSR PSK, ale najmä v súlade s tézami vytváraného PHRSR na roky 2021 – 2027. Aktivity a v rámci nich podporované úlohy a projekty budú **komplementárne** k IPB v rámci IUS PSK. Navrhované úlohy a projekty budú menšími lokálnymi alternatívami k ťažiskovým projektom VÚC podporovaným v rámci IUS, a budú spolu vytvárať synergický efekt (napr. v rámci IPB bude podporené vytvorenie siete integračných regionálnych centier PSK v súvislosti s priblížením a zaradením príslušníkov znevýhodnených skupín obyvateľstva na trh práce, v rámci Aktivity A Plánu rozvoja NRO Sabinov budú podporené projekty pre technické a technologické vybavenie sociálnych podnikov a podobne). Aktivita C je prierezová a súvisí so všetkými nižšie identifikovanými oblasťami.

Vysporiadanie sa s identifikovanými oblasťami problémov v rámci navrhovaných aktivít Plánu rozvoja – identifikovanie deliacich línií:

- **Zamestnanosť a podnikanie** – riešenie značnej časti identifikovaných problémov je zahrnuté v rámci opatrení Aktivity A.
- **Cestovný ruch** – riešenie značnej časti identifikovaných problémov je zahrnuté v rámci opatrení Aktivity B.
- **Doprava a dostupnosť** – riešenie problémov v tejto oblasti nie je zahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja NRO Sabinov - projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta (vytvorené len počas výstavby), riešenie dopravy komplexne v rámci IPB (IPB - C), obmedzené zdroje pre spolufinancovanie.
- **Vzdelávanie** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A – duálne vzdelávanie, praktické vyučovanie, sociálne podniky, infraštruktúrne projekty finančne náročné, nevytvárajú udržateľné pracovné miesta.
- **Marginalizované rómske komunity** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A – zamestnanosť pre znevýhodnených UoZ, infraštruktúrne projekty budú podporované v rámci Operačného programu Slovensko.
- **Bývanie** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A – „svojpomocná výstavba“ v rámci podporených sociálnych podnikov, možnosť využitia podpory zo Štátneho fondu rozvoja bývania, výstavbu vodovodov a kanalizácií nie je možné riešiť z dôvodu obmedzených zdrojov a možnosti využitia Európskych a štrukturálnych fondov.
- **Základná infraštruktúra** – riešenie problémov v tejto oblasti nezahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja NRO Sabinov - projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta (pracovné miesta vytvorené len počas výstavby), obmedzené zdroje pre spolufinancovanie.
- **Zdravotníctvo a sociálne služby** – sčasti oblasť riešená v rámci Aktivity A.
- **Životné prostredie** – riešenie problémov v tejto oblasti nezahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja NRO Sabinov - projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné miesta (pracovné miesta vytvorené len počas výstavby), obmedzené zdroje pre spolufinancovanie, komplexné riešenie v rámci IPB B.
- **Demografické problémy** – realizácia projektov v rámci navrhovaných aktivít prispeje k riešeniu demografických problémov.
- **Administratívne problémy regionálneho rozvoja** – riešenie problémov v tejto oblasti nezahrnuté v rámci aktivít Plánu rozvoja - projekty v tejto oblasti nevytvárajú dlhodobu udržateľné pracovné

miesta, komplexnejšie riešenie v rámci IPB G.

Vysporiadanie sa s opatreniami navrhovanými Vyším územným celkom:

- **Zabezpečenie pracovných príležitostí v okrese formou podpory, resp. založenia sociálnych podnikov** – opatrenie zahrnuté, ako súčasť Aktivity A.
- **Dovybavenie SOŠ v zriaďovateľskej pôsobnosti PSK, v ktorých aktuálne prebieha duálne vzdelávanie** – vzhľadom na to, že PSK navrhované opatrenie nevytvára pracovné miesta a na predmetné opatrenie je v súčasnosti vyhlásená výzva na predkladanie žiadostí o poskytnutie nenávratného finančného príspevku (v rámci Integrovaný regionálny operačný program), navrhujeme v oblasti duálneho vzdelávania podporiť firmy pôsobiace v okrese, ktoré spolupracujú so strednými školami v oblasti duálneho vzdelávania a praktického vyučovania.
- **Podpora svojpomocnej výstavby rodinných domov v rómskych komunitách** – úloha zahrnutá v rámci Aktivity A – v rámci podpory sociálnych podnikov, ktorých činnosť je zameraná na výstavbu bývania.

4. AKTIVITY PLÁNU ROZVOJA OKRESU SABINOV

Cieľ Plánu rozvoja NRO Sabinov - odstraňovanie zaostávania NRO Sabinov prostredníctvom realizácie projektov generujúcich udržateľné pracovné miesta pre UoZ a tým znižujúcich evidovanú nezamestnanosť bude vychádzať z analýzy potenciálov rozvoja územia berúc na vedomie všetky obmedzenia a strategické dokumenty postavený na 3 základných aktivitách:

Aktivita A: Zamestnanosť – zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce.

Aktivita B: Cestovný ruch – tvorba komplexnej ponuky v cestovnom ruchu.

Aktivita C: Rozvoj verejnej správy v území NRO.

Subjekty verejnej správy sú potenciálnymi nositeľmi projektov pre všetky aktivity, opatrenia a úlohy tohto plánu rozvoja.

4.1. Aktivita A: Zamestnanosť- zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce

4.1.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos

Tak, ako je uvedené v analytickej časti dokumentu, nezamestnanosť je najväčším problémom okresu Sabinov. Miera evidovanej nezamestnanosti v okrese Sabinov bola k 31.12.2020 na úrovni 16,01% (dáta Štatistického úradu SR). V rámci PSK ide o okres s 2. najvyššou mierou evidovanej nezamestnanosti. Najvhodnejším spôsobom riešenia tejto situácie je podpora vytvárania pracovných miest pre UoZ s dôrazom na znevýhodnených UoZ.

Špecifikom okresu je vysoké zastúpenie nízkokvalifikovanej pracovnej sily, ktorú tvoria najmä príslušníci MRK. V rámci aktivity sú teda navrhované opatrenia a úlohy, ktoré budú podporovať vytváranie nových pracovných miest práve pre túto cieľovú skupinu. Navrhované opatrenia a úlohy reflektujú na identifikované rozvojové potenciály. Podpora v rámci aktivity bude zameraná na projekty v poľnohospodárstve, lesníctve a priemyselných odvetviach, čo pomôže naštartovať ekonomický rozvoj okresu spojený s vytváraním pracovných miest v týchto tradičných odvetviach. Starnutie obyvateľstva a súčasná kovidová situácia dáva do popredia dôležitosť rozvoja služieb a teda aj zamestnanosti v odvetviach ako sociálne služby, či zdravotníctvo, na ktoré je zameraná časť opatrení a úloh.

4.1.2. Východisková situácia

Súčasná situácia v oblasti Zamestnanosti v okrese Sabinov je charakterizovaná vysokou nezamestnanosťou, a to najmä v obciach s vysokým zastúpením MRK, príslušníci ktorej majú nízke pracovné návyky. Štruktúra UoZ je rovnako nepriaznivá. Štruktúra UoZ podľa vzdelania a klasifikácie zamestnaní nezodpovedá požiadavkám trhu práce. Prítomná je dlhodobá nezamestnanosť. Chýba podpora menej inovatívnych odvetí ponúkajúcich prácu uchádzačom s nižším stupňom vzdelania. Aj z toho dôvodu je v okrese nízky počet registrovaných SP (5). Nedostatočné pokrytie sociálnymi podnikmi je vypuklé najmä v obciach s MRK, kde absentujú podniky, ktoré by ponúkali prácu aj Rómom bez vzdelania v odvetviach ako nakladanie s odpadom, revitalizácia lesov, spracovanie dreva, čistenie lesov, poľnohospodárstvo, pomocné stavebné práce, výkopové práce, oprava kultúrnych pamiatok, čistenie vodných tokov v okrese a podobne. Komunálne podniky nie sú dostatočne technicky vybavené, čo im bráni v rozvoji a vytváraní udržateľných pracovných miest. V okrese sú zastúpené podniky s potenciálom rastu, ich plány na rozvoj sú však nejasné a často sa spoliehajú na podporu zvonku (najmä pri vytváraní pracovných miest pre znevýhodnených UoZ), ktorá však nie je dostatočná.

Na druhej strane je v okrese dostatok pracovnej sily prevažne menej kvalifikovanej, či bez kvalifikácie. Priestor pre rozvoj ponúkajú hnedé a zelené priemyselné parky, nevyužitú budovu a hospodárske dvory bývalých

poľnohospodárskych družstiev. Mladá a vzdelaná pracovná sila, ktorá v súčasnosti migruje za prácou mimo okres je ochotná ostať v okrese v prípade, ak by tu bola adekvátne ponuka pracovných príležitostí. Prítomné sú v okrese sú malé a stredné firmy v rôznych odvetviach, zároveň tu pôsobia samostatne hospodáriaci roľníci v oblasti poľnohospodárstva a ovocinárstva (ovocinárstvo ako tradičné odvetvie), ktorí sa snažia reagovať na rastúci dopyt po kvalitných domácich potravinách. Veľký potenciál predstavujú lesy, a to najmä na ich hospodárske využitie. Príležitosť pre rozvoj predstavuje aj nedobudovaná infraštruktúra a protipovodňové opatrenia.

4.1.3. Cieľová situácia

Hlavným cieľom aktivity je prostredníctvom realizácie projektov v rámci navrhovaných opatrení vytvoriť v okrese Sabinov nové pracovné miesta, ktoré budú dlhodobo udržateľné. Navrhované opatrenia a úlohy sú zamerané najmä na vytváranie udržateľných pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce. Jedná sa najmä o nízkokvalifikovaných UoZ, dlhodobo nezamestnaných, ale aj absolventov, UoZ vo veku nad 50 rokov, či iné znevýhodnené skupiny podľa osobitného predpisu.²⁵⁾

Cieľom podpory jednotlivých projektov bude naštartovanie rozvoja ľudských zdrojov v okrese. Prostredníctvom vytvorených pracovných miest najmä v rámci podporených sociálnych podnikov, či projektov v rámci odvetví nenáročných na kvalifikovanú pracovnú silu bude prebiehať aj budovanie pracovných návykov u dlhodobo nezamestnaných a nízkokvalifikovaných UoZ. Prínosom podpory projektov v oblasti duálneho vzdelávania a praktického vyučovania bude okrem vytvorenia pracovných miest aj príprava absolventov v odboroch uplatniteľných na trhu práce, čo na jednej strane prispeje k zabezpečeniu potrebnej pracovnej sily pre rozvoj perspektívnych firiem, na druhej strane prispeje k zníženiu nezamestnanosti. Podpora malých a stredných podnikov bude cieľená na podporu etablovaných firiem pripravených rásť a rozvíjať svoju činnosť. Synergickým efektom tejto podpory bude rozvoj najmä tradičných odvetví v okrese ako nábytkárstvo, strojárstvo, drevársky, či farmaceutický priemysel. Opatrenia a úlohy tejto aktivity prispejú k riešeniu situácie v oblasti zdravotníctva či sociálnych služieb. Podporené budú projekty, ktoré prispejú k vytváraniu pracovných miest v zdravotníckych činnostiach naviazaných na liečbu postcovidových stavov, či projekty modernizácie organizácií poskytujúcich sociálne služby.

4.1.4. Prehľad opatrení a úloh

V rámci Aktivity A *Zamestnanosť – zvyšovanie zamestnanosti podporou vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce* sú navrhované nasledujúce úlohy v rámci jednotlivých opatrení:

Opatrenie A1: Podpora integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov

Úloha A1.1: *Obstaranie technického a technologického vybavenia integračných sociálnych podnikov, vrátane stavebných prác súvisiacich s obstarávaným vybavením s cieľom vytvárania pracovných miest pre UoZ a znevýhodnení UoZ.*

Úloha A1.2: *Obstaranie technického vybavenia komunálnych podnikov s cieľom skvalitňovania poskytovaných služieb a vytvárania pracovných miest v komunálnych službách.*

Opatrenie A2: Podpora podnikov v oblasti poľnohospodárskej, lesníckej a potravinárskej výroby zameraných na výrobu náročnú na zastúpenie manuálnej práce

Úloha A2.1: *Podpora aktivít poľnohospodárskych podnikov v oblasti špeciálnej rastlinnej výroby (pestovanie ovocia, zeleniny, bylín a pod.) a živočíšnej výroby.*

Úloha A2.2: *Obstaranie technológie na pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – triedenie, čistenie, balenie, mrazenie a podobne, vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.*

Úloha A2.3: *Obstaranie vybavenia podnikov pôsobiacich v lesníctve na podporu vytvárania pracovných miest pre znevýhodnených UoZ.*

²⁵⁾ § 8 zákona č. 5/2004 Z. z. o službách zamestnanosti a o zmenách a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

Úloha A2.4: Obstranenie inovatívnej technológie pre rozširovanie potravinárskej výroby.

Opatrenie A3: Podpora podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie a praktické vyučovanie v spolupráci so SOŠ

Úloha A3.1: Obstaranie techniky, technológie a programového vybavenia pre skvalitnenie duálneho a praktického vyučovania, vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.

Opatrenie A4: Podpora MSP v oblasti priemyselnej výroby

Úloha A4.1: Obstaranie techniky a technológie pre rozšírenie výroby vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie.

Úloha A4.2: Rozšírenie výrobných priestorov MSP.

Úloha A4.3: Rekonštrukcia a vybavenie skladových a logistických centier výrobných MSP, ktoré umožnia rozvoj firmy a vytváranie nových pracovných miest.

Opatrenie A5: Podpora vytvárania pracovných miest v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb

Úloha A5.1: Obstaranie vybavenia novozriadených pracovísk pre liečbu postcovidových stavov, vrátane obstarania dopravných prostriedkov na prevoz pacientov.

Úloha A5.2: Modernizácia vybavenia subjektov poskytujúcich sociálne služby – skvalitnenie a rozšírenie ponuky sociálnych služieb s vytvorením udržateľných pracovných miest.

4.1.5. Opatrenie A1: Podpora integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov

Opatrenie A1 je zamerané na podporu integračných sociálnych podnikov a komunálnych podnikov. Navrhované úlohy sú odpoveďou na identifikované problémy a výzvy a sú zamerané najmä na vytváranie udržateľných pracovných miest pre UoZ a znevýhodnené skupiny na trhu práce. Jedná sa najmä o nízkokvalifikovaných UoZ, dlhodobo nezamestnaných, ale aj absolventov, UoZ vo veku nad 50 rokov, či iné znevýhodnené skupiny podľa osobitného predpisu²⁵).

Cieľom podpory jednotlivých projektov bude naštartovanie rozvoja ľudských zdrojov v okrese a budovanie pracovných návykov u dlhodobo nezamestnaných a nízkokvalifikovaných UoZ. Podporou komunálnych podnikov sa dosiahne okrem podpory zamestnanosti aj podpora základných služieb poskytovaných obyvateľom.

Potenciálni nositelia projektov: integračné sociálne podniky, komunálne podniky

Cieľové skupiny: nízkokvalifikovaná pracovná sila, znevýhodnení UoZ

Úloha A1.1: Obstaranie technického a technologického vybavenia integračných sociálnych podnikov, vrátane stavebných prác súvisiacich s obstarávaným vybavením s cieľom vytvárania pracovných miest pre UoZ a ZUoZ

Napríklad:

- materiálne technické vybavenie sociálnych podnikov,
- obstaranie technického a technologického vybavenia sociálnych podnikov,
- obnova prevádzok sociálnych podnikov,
- zriadenie nových prevádzok sociálnych podnikov v rôznych oblastiach – sociálne služby, komunálne služby, cestovný ruch, rozvoz jedál a iné,
- stavebné práce súvisiace s vytvorením, či rozšírením prevádzok sociálnych podnikov.

Úloha A1.2: Obstaranie technického vybavenia komunálnych podnikov s cieľom skvalitňovania poskytovaných služieb a vytvárania pracovných miest v komunálnych službách

Napríklad:

- obstaranie technického a technologického vybavenia komunálnych podnikov.

4.1.6. Opatrenie A2: Podpora podnikov v oblasti poľnohospodárskej, lesníckej a potravinárskej výroby zameraných na výrobu náročnú na zastúpenie manuálnej práce

Opatrenie A2 je zamerané na podporu podnikateľských subjektov pôsobiacich v oblasti poľnohospodárstva, lesníctva, potravinárstva a služieb. Opatrenie nadväzuje na východiskový stav okresu a to jednak z hľadiska štruktúry podnikateľského sektora v okrese a zároveň vzhľadom na vysoký potenciál rozvoja daných odvetví.

V okrese Sabinov dosahuje produkcia poľnohospodárskych plodín, v porovnaní s inými okresmi v PSK, podpriemerné hodnoty. V skladbe pestovania poľnohospodárskych plodín prevláda pestovanie zrnín, obilnín, olejní, zemiakov a viacročných krmovín. Okres bol v minulosti známy ovocinárskou produkciou, na ktoré nadväzovala spracovateľská výroba (konzerváreň – FRUCONA). Toto odvetvie má veľký potenciál pre rozvoj. Ovocinárstvo a spracovanie ovocia je zároveň náročné na využitie pracovnej sily (aj menej kvalifikovanej), práve podpora týchto odvetví môže zabezpečiť vytvorenie udržateľných pracovných miest v okrese. Živočíšna výroba sa zameriava hlavne na chov hovädzieho dobytku, ošípaných a oviec.

Na území okresu sa nachádza množstvo lesov, hlavne zmiešaného typu (buk, jedľa, smrek, v nižších polohách ostrovy borovicových a dubových lesíkov), čiže je tu predpoklad vytvorenia nových pracovných miest, najmä v oblasti ťažby dreva, jeho prvotného spracovania, čistenia lesa, spracovanie dreveného odpadu, ale aj výsadby nových lesných porastov.

Revitalizácia lesov je nevyhnutná činnosť za účelom zachytávania vody pri nečakaných prívalových dažďoch v pôde a zmiernenia vysychania trávnatých porastov. V týchto lesoch, ktoré sú v majetku štátu, samosprávy ale aj súkromných vlastníkov je vybudovaná dobrá lesná cestná sieť, čo umožňuje dobrú prístupnosť k v minulosti vybudovaným materiálo-technickým základniam.

Lesnícky sektor okresu má veľkú surovinovú bázu a dostatočnú lesnú cestnú sieť. Potenciál je aj v rozvoji investícií do nových technológií, do obnovy a starostlivosti o lesy okresu, ako aj do finalizácie, t. j. zvýšením pridanej hodnoty produktov pri spracovaní drevnej hmoty. Lesné aj nelesné pozemky majú potenciál na tvorbu a využívanie obnoviteľných zdrojov a pri rešpektovaní environmentálnych limitov môžu zohrávať významnejšiu úlohu v hospodárskom rozvoji, zamestnanosti a prosperite okresu, najmä jeho vidieckych oblastí.

Opatrenie reaguje na potrebu podpory podnikania a tvorby pracovných miest, vzhľadom na vysoký potenciál rozvoja odvetví v okrese.

Potenciálni nositelia projektov: podnikateľské subjekty

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila v oblasti poľnohospodárstva, pracovná sila s nižším stupňom kvalifikácie, podniky v regióne

Úloha A2.1: Podpora aktivít poľnohospodárskych podnikov v oblasti špeciálnej rastlinnej výroby (pestovanie ovocia, zeleniny, bylín a pod.) a živočíšnej výroby

Napríklad:

- technické a technologické vybavenie prevádzok živočíšnej výroby, vrátane stavebných úprav,
- technické a technologické vybavenie špeciálnej rastlinnej výroby,
- modernizácia fariem, vrátane rekonštrukcie ustajnenia zvierat,
- budovanie a rekonštrukcia skladovacích kapacít v živočíšnej výrobe a špeciálnej rastlinnej výrobe.

Úloha A2.2: Obstaranie technológie na pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – triedenie, čistenie, balenie, mrazenie a podobne, vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie

Například:

- obstaranie technického a technologického vybavenia pre pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – doplnenie a rozšírenie existujúcich prevádzok,
- obstaranie technického a technologického vybavenia pre pozberovú úpravu ovocia a zeleniny – zriadenie nových prevádzok - najmä prvovýrobcov,
- stavebné práce súvisiace s umiestnením obstaranej technológie.

Úloha A2.3: Obstaranie vybavenia podnikov pôsobiacich v lesníctve na podporu vytvárania pracovných miest pre znevýhodnených UoZ

Například:

- obstaranie technického a technologického vybavenia pre lesné a pomocné lesné práce,
- obstaranie technického vybavenia pre zvoz a manipuláciu dreva.

Úloha A2.4: Obstaranie inovatívnej technológie pre rozširovanie potravinárskej výroby

Například:

- obstaranie technického a technologického vybavenia pre potravinársku výrobu,
- stavebné úpravy súvisiace s umiestnením obstaranej technológie.

4.1.7. Opatrenie A3: Podpora podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie a praktickú výučbu v spolupráci so SOŠ

Opatrenie A3 je zamerané na podporu podnikateľských subjektov spolupracujúcich so strednými odbornými školami v rámci duálneho vzdelávania a praktickej výučby. Návrh opatrenia vychádza z potreby riešenia disparít na trhu práce. Vzdelanostná štruktúra UoZ nekorešponduje s požiadavkami na trhu práce. Spolupráca stredných škôl a potenciálnych budúcich zamestnávateľov je ideálnym opatrením pre riešenie tejto situácie. Kvalitná praktická príprava zároveň môže pritiahnúť študentov (najmä z MRK), ktorí často strácajú záujem o vzdelávanie z dôvodu jeho nepodnetnosti a nepreviazanosti s praxou. Obstaraná technika a technológia je výrazne efektívnejšie využívaná v porovnaní, ak by bola umiestnená v dielňach stredných škôl, nakoľko okrem praktického vyučovania je možné technológiu využiť pre rozšírenie výroby spolupracujúceho podniku, čo umožní znížiť nezamestnanosť nie len výhľadovo, ale aj okamžite po ukončení realizácie projektu.

Potenciálni nositelia projektov: podnikateľské subjekty spolupracujúce so SOŠ

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila, žiaci a študenti SOŠ, SOŠ

Úloha A3.1: Obstaranie techniky a technológie pre skvalitnenie duálneho vyučovania a praktického vyučovania vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie

Například:

- obstaranie technického, technologického a programového vybavenia podnikov realizujúcich duálne vzdelávanie,
- obstaranie technického, technologického a programového vybavenia podnikov realizujúcich praktické vyučovanie v spolupráci so SOŠ,
- stavebné práce súvisiace s umiestnením obstaranej technológie.

4.1.8. Opatrenie A4: Podpora MSP v oblasti priemyselnej výroby

Opatrenie A4 je zamerané na podporu malých a stredných podnikov pôsobiacich v oblasti priemyselnej výroby. Podniky pôsobiace v priemysle tvoria 19% podnikov pôsobiacich v okrese Sabinov, teda takmer 1 pätinu, a aj v súčasnosti sa výrazne podieľajú na vytváraní pracovných príležitostí. V podstate ide takmer výlučne o malé a stredné podniky, nakoľko v okrese pôsobí len 1 veľký podnik s počtom zamestnancov nad 250. Hrubý obrat priemyselných podnikov v ostatnom období stagnuje, resp. rastie len veľmi nevýrazne. V prípade správnej cieľovej podpory je však možné využiť potenciál rastu tak, aby boli vytvárané pracovné príležitosti aj pre UoZ s nižším stupňom kvalifikácie, či dlhodobo nezamestnaných UoZ.

Potenciálni nositelia projektov: podnikateľské subjekty v priemysle a stavebníctve

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila, pracovná sila s nižším stupňom kvalifikácie, podniky v regióne

Úloha A4.1: Obstaranie techniky a technológie pre rozšírenie výroby vrátane stavebných prác súvisiacich s umiestnením obstaranej technológie

Napríklad:

- obstaranie technického a technologického vybavenia podnikov pre zabezpečenie inovácií, rozšírenia výroby, či diverzifikácie,
- modernizácia výrobných prevádzok, vrátane technického a technologického vybavenia.

Úloha A4.2: Rozšírenie výrobných priestorov MSP

Napríklad:

- stavebné práce nevyhnutné pre rozšírenie výrobných priestorov MSP.

Úloha A4.3: Rekonštrukcia a vybavenie skladových a logistických centier výrobných MSP, ktoré umožnia rozvoj firmy a vytváranie nových pracovných miest

Napríklad:

- rekonštrukcia skladových priestorov, skladových a logistických centier výrobných MSP,
- technické a technologické vybavenie skladových priestorov, skladových a logistických centier výrobných MSP.

4.1.9. Opatrenie A5: Podpora vytvárania pracovných miest v oblasti zdravotníctva a sociálnych služieb

Opatrenie A5 je zamerané na podporu subjektov pôsobiacich v oblasti poskytovania zdravotníckych služieb. Vzhľadom na odznievajúcu pandémiu COVID-19 a následky, ktoré zanechala na zdravotnom stave bude nevyhnutné liečiť pokovidové stavy aj s využitím moderných technológií. Pričom tieto technológie budú využiteľné aj pri liečení iných chorôb. Otvára sa tak priestor pre vytvorenie udržateľných pracovných miest.

Opatrenie A5 je zamerané aj na podporu subjektov pôsobiacich v oblasti poskytovania sociálnych služieb. Vzhľadom na starnutie obyvateľstva v okrese je odvetvie „striebornej ekonomiky“ perspektívne pre rozvoj a vytváranie udržateľných pracovných miest. Opatrenie reaguje najmä na nízku dostupnosť služieb pre seniorov v okrese (domáca opatrovateľská služba, denný stacionár, domovy sociálnych služieb, stravovanie – výdajňa jedál, jedáleň, prepravná služba).

Potenciálni nositelia projektov: subjekty pôsobiace v oblasti zdravotníctva, sociálnych služieb a vzdelávania

Cieľové skupiny: kvalifikovaná pracovná sila, UoZ, klienti zdravotníckych zariadení, sociálnych služieb a vzdelávacích inštitúcií

Úloha A5.1: Obstaranie vybavenia novozriadených pracovísk pre liečbu postcovidových stavov, vrátane obstarania dopravných prostriedkov na prevoz pacientov

Napríklad:

- obstaranie vybavenia zariadení pre liečbu postcovidových stavov,
- obstaranie dopravných prostriedkov na prevoz pacientov,
- stavebné úpravy nevyhnutné pre umiestnenie obstaraného vybavenia.

Úloha A5.2: Modernizácia vybavenia subjektov poskytujúcich sociálne služby – skvalitnenie a rozšírenie ponuky sociálnych služieb s vytvorením udržateľných pracovných miest

Napríklad:

- obstaranie vybavenia pre skvalitnenie poskytovania sociálnych služieb,
- stavebné úpravy nevyhnutné pre skvalitnenie poskytovaných sociálnych služieb,
- obstaranie vybavenia pre vytvorenie možnosti poskytovania nových sociálnych služieb,
- stavebné úpravy nevyhnutné pre nové poskytované sociálne služby,
- obstaranie dopravných prostriedkov špeciálne upravených pre prepravu zdravotne znevýhodnených.

4.2. Aktivita B: Cestovný ruch – komplexná ponuka v cestovnom ruchu

4.2.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos

Okres Sabinov má obrovský potenciál na rozvoj turizmu, ako jedného z nosných pilierov ekonomiky. Atrakcie môžeme nájsť v každej časti okresu, avšak najviac sú koncentrované v 4 lokalitách – rekreačné stredisko Drienica-Lysá, mesto Sabinov (historické pamiatky, Obchod na korze a pod.), mesto Lipany (aquapark) a cyklotrasa EUROVELO 11. Navrhované opatrenia a úlohy budú smerované najmä na podporu týchto turisticky zaujímavých produktov.

V okrese absentuje dostatok ubytovacích kapacít, ktoré zvyčajne tvoria stmelujúci prvok pri budovaní komplexnej ponuky a sú dôležitým faktorom pre dlhodobejšie udržanie klienta v území. Potreba podpory projektov v tejto oblasti je preto nevyhnutná.

Dôležitým prvkom v cestovnom ruchu sú tradičné remeslá a tradičná výroba. Posilnenie tohto piliera cestovného ruchu podporí komplexnosť ponuky cestovnom ruchu.

Komplexnosť ponuky v cestovnom ruchu je podporovaná aj doplnkovými službami, ktoré sú súčasťou navrhovaných opatrení. Komplexná celoročná ponuka v cestovnom ruchu je zárukou možnosti vytvárania udržateľných pracovných miest, ktorých nedostatok je základným problémom NRO Sabinov.

4.2.2. Východisková situácia

Súčasná situácia v okrese Sabinov v oblasti cestovného ruchu je charakterizovaná nedostatočným množstvom atrakcií a produktov, plánovanými, ale nedobudovanými cyklotrasami a podobne. Je tu nedostatočné množstvo parkovísk, či oddychových zón. Existujúce centrá cestovného ruchu nie sú zosieťované a samostatne neposkytujú komplexné služby. Kultúrne pamiatky sú v zlom stave a ich využitie v cestovnom ruchu je nedostatočné. V zlom stave je mestské kúpalisko v Sabinove, ale aj ďalšie atrakcie, ktoré by mohli byť ťažiskovými. Úplne absentuje zázemie k cyklochodníku EUROVELO 11 (bikepointy, opravovne, nabíjačky elektrobicyklov a podobne). Kapacita ubytovacích zariadení a ich kvalita nie je vyhovujúca.

Na druhej strane je tu obrovský potenciál pre rozvoj cestovného ruchu ako budúceho nosného piliera hospodárstva, ktorý predstavujú: termálne pramene, Aquapark Lipany, kultúrne pamiatky (hrady, kaštiele,

pútnické miesta), nepoškodené a nenarušené životné prostredie, medzinárodná cyklotrasa EuroVelo 11, tradičné kultúrne podujatia, prítomnosť hlavného európskeho rozvodia, existujúce rekreačné oblasti, lyžiarske strediská, zariadenia a atrakcie v cestovnom ruchu (potenciál pre ich prepojenie a doplnenie). To všetko predstavuje potenciál pre vytvorenie komplexného produktu v cestovnom ruchu, ktorý bude zahŕňať aj menej známe atrakcie, výlety na malé poľnohospodárske farmy, salaše, rybníky, včelnice, spojené s možnosťou ochutnávky a nákupu ich výrobkov.

4.2.3. Cieľová situácia

Hlavným cieľom aktivity je prostredníctvom realizácie projektov v rámci navrhovaných opatrení a úloh vytvoriť v okrese Sabinov komplexný produkt v cestovnom ruchu a vytvorenie nových pracovných miest, ktoré budú dlhodobo udržateľné.

Navrhované opatrenia a úlohy sú zamerané na podporu projektov, ktoré budú dopĺňať ponuku v cestovnom ruchu najmä v existujúcich centrách cestovného ruchu. Regionálny príspevok bude cielený na úlohy a projekty, ktoré budú prostredníctvom synergického efektu vytvárať pozitívnejší dopad na cieľové územie. Podporené investície budú sústreďované do centier cestovného ruchu s cieľom dlhodobejšieho udržania klienta v území prostredníctvom komplexnej ponuky podporenej realizovanými projektmi.

Dôležitým prínosom bude tiež zlepšenie informačnej dostupnosti prostredníctvom vybudovania širokopásmového internetu v obciach (ako základného predpokladu), vytvárania informačnej infraštruktúry atraktivít a bodov záujmu (navigačných prvkov aj komplexného turistického informačného navigačného systému, turistické značenie a informačné tabule nenarušujúce (ani len potenciálne) hospodársku súťaž v regióne), infraštruktúry pre poskytovanie informačného servisu v centrách rozvoja a rekreácie (turistických informačných centier alebo inej formy základného návštevníckeho servisu ako doplnkovej aktivity k službám pre návštevníkov, tak aby bola táto služba udržateľná).

Ďalším nemenej dôležitým prínosom bude vytváranie udržateľných pracovných miest v regióne pre UoZ, či znevýhodnené skupiny na trhu práce. Bude sa jednať najmä o pracovné miesta pre absolventov škôl, UoZ vo veku nad 50 rokov, ale v rámci agroturistických prevádzok aj o nízkokvalifikovaných UoZ, či dlhodobo nezamestnaných.

Podpora v rámci tejto aktivity prispeje aj k vyrovnanejšej diverzifikácii ekonomiky smerom k cestovnému ruchu a nadväzujúcim odvetviám, ktorých podiel na zamestnanosti v okrese je v súčasnosti pod úrovňou podielu týchto odvetví v SR, ako aj v PSK.

4.2.4. Prehľad opatrení a úloh

V rámci Aktivity B *Cestovný ruch – komplexná ponuka v cestovnom ruchu* sú navrhované nasledujúce úlohy v rámci jednotlivých opatrení:

Opatrenie B1: Zvýšenie ubytovacej kapacity v okrese ako prvku prepájajúceho existujúce atrakcie v cestovnom ruchu.

Úloha B1.1: Rekonštrukcia kultúrnych pamiatok s cieľom zvýšenia ubytovacej kapacity v území, vrátane podpory doplnkových služieb (napr. wellness, gastro a pod.).

Úloha B1.2: Rekonštrukcia ubytovacích kapacít a vytváranie nových ubytovacích kapacít v blízkosti centier cestovného ruchu, vrátane podpory doplnkových služieb (napr. wellness, gastro a pod.).

Úloha B1.3: Rekonštrukcia neobývaných rodinných domov v turistických centrách s cieľom budovania nových ubytovacích kapacít rodinného typu.

Opatrenie B2: Podpora dobudovania a modernizácie nosných produktov cestovného ruchu.

Úloha B2.1: *Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v areáli a blízkosti areálu Aquaparku Lipany.*

Úloha B2.2: *Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v rekreačnom stredisku Drienica-Lysá.*

Úloha B2.3: *Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v meste Sabinov.*

Úloha B2.4: *Doplnenie a modernizácia atrakcií, služieb a prvkov cestovného ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách.*

Opatrenie B3: Zvýšenie atraktívnosti územia dobudovaním a skvalitnením doplnkových služieb a atrakcií v území, vrátane dobudovania ciest a inžinierskych sietí k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu.

Úloha B3.1: *Dobudovanie a skvalitnenie doplnkových služieb cestovného ruchu vo väzbe na jestvujúce prírodné, historické, či kultúrne atrakcie.*

Úloha B3.2: *Modernizácia a budovanie nových agroturistických zariadení v nadväznosti na pôsobiacie poľnohospodárske firmy.*

Úloha B3.3: *Dobudovania ciest a inžinierskych sietí k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu.*

Opatrenie B4: Podpora MSP v oblasti tradičnej výroby, ako podporného prvku cestovného ruchu.

Úloha B4.1: *Podpora oživenia tradičných remeselných prevádzok a prevádzok tradičnej výroby, ako prvku cestovného v centrách cestovného ruchu.*

4.2.5. Opatrenie B1: Zvýšenie ubytovacej kapacity v okrese ako prvku prepájajúceho existujúce atrakcie v cestovného ruchu.

Opatrenie B1 je zamerané na podporu zvýšenia ubytovacej kapacity v okrese. Ubytovacie kapacity sú prvkom, ktorý prepája jednotlivé atrakcie v cestovnom ruchu. V prípade ich nedobudovania nie je možné udržať návštevníkov v okrese dlhobojšie. Turisti sú odkázaní na maximálne jednodenné návštevy jednotlivých atrakcií, čo neprináša územiu dostatočnú pridanú hodnotu. Z toho dôvodu je nevyhnutná podpora budovania ubytovacích kapacít rôznych kategórií. Podporiť je možné existujúce ubytovacie kapacity (skvalitnenie, rozšírenie, doplnenie služieb), avšak vysoký potenciál v tomto smere majú aj kaštiele, či meštiacke domy. Pri rekonštrukcii týchto objektov sa dosiahne záchrana hodnotných objektov, skrášenie prostredia, vytvorenie priestoru pre poskytovanie služieb v cestovnom ruchu a vytvorenie udržateľných pracovných miest. Okres disponuje veľkým počtom neobývaných objektov (rodinných domov). Tie, ktoré sa nachádzajú v blízkosti centier cestovného ruchu je možné využiť po rekonštrukcii pre vytvorenie nových ubytovacích kapacít rodinného typu. Súčasní klienti v cestovnom ruchu vyžadujú v rámci ubytovania aj doplnkové služby v podobe wellness, gastro a podobne. Vytváranie a skvalitňovanie týchto služieb taktiež podporí udržanie klientov v území na dlhšiu dobu a umožní „posúvať si klientov od atrakcie k atrakcii“.

Potenciálni nositelia projektov: subjekty pôsobiace v cestovnom ruchu

Cieľové skupiny: UoZ, znevýhodnení UoZ, návštevníci a klienti

Úloha B1.1: Rekonštrukcia kultúrnych pamiatok s cieľom zvýšenia ubytovacej kapacity v území, vrátane podpory doplnkových služieb (napr. wellness, gastro a pod.)

Napríklad:

- Rekonštrukcia kaštieľov, meštiackych domov a iných kultúrnych pamiatok pre vytvorenie nových ubytovacích kapacít.
- Obstaranie vybavenia pre novovytvorené ubytovacie kapacity.
- Obstaranie vybavenia a stavebné úpravy kultúrnych pamiatok pre vybudovanie doplnkových služieb k novovytvoreným ubytovacím kapacitám (wellness, gastroslužby a podobne).

Úloha B1.2: Rekonštrukcia ubytovacích kapacít a vytváranie nových ubytovacích kapacít v blízkosti centier cestovného ruchu, vrátane podpory doplnkových služieb (napr. wellness, gastro a pod.)

Napríklad:

- Rekonštrukcia ubytovacích zariadení, vrátane obstarania vybavenia pre skvalitnenie poskytovaných služieb v blízkosti jestvujúcich centier cestovného ruchu.
- Budovanie nových ubytovacích kapacít v blízkosti jestvujúcich centier cestovného ruchu, vrátane obstarania vybavenia.
- Obstaranie vybavenia a stavebné úpravy pre vybudovanie doplnkových služieb k novovytvoreným a zrekonštruovaným ubytovacím kapacitám (wellness, gastroslužby a podobne).

Úloha B1.3: Rekonštrukcia neobývaných rodinných domov v turistických centrách s cieľom budovania nových ubytovacích kapacít rodinného typu

Napríklad:

- Stavebné úpravy a neobývaných rodinných domov v turistických centrách pre vytvorenie nových ubytovacích kapacít rodinného typu.
- Obstaranie vybavenia neobývaných rodinných domov v turistických centrách pre vytvorenie nových ubytovacích kapacít rodinného typu.

4.2.6. Opatrenie B2: Podpora dobudovania a modernizácia nosných produktov cestovného ruchu

Opatrenie B2 je zamerané na podporu nosných produktov v cestovnom ruchu v okrese Sabinov. Nosnými produktmi, miestami ktoré najviac priťahujú turistov v okrese sú: Čergovské pohorie s najvýraznejším centrom Drienica – Lysá (centrum letnej aj zimnej turistiky), mesto Sabinov s jeho historickým centrom a ďalšími atrakciami (napr. Sabinov ako mesto oskarového filmu Obchod na korze), cyklotrasy – nový fenomén (postupné budovanie EUROVELA 11 a ďalších tratí na EUROVELO napojených), Aquapark Lipany – nová atrakcia v cestovnom ruchu v okrese s veľkou perspektívou prilákať a udržať návštevníkov v území.

V rámci tohto opatrenia budú podporené projekty, ktoré prispejú k zatraktívneniu týchto najvýznamnejších centier cestovného ruchu v okrese. Podporené budú jestvujúce aj nové služby, atrakcie a prvky drobnej infraštruktúry (lavičky, altánky, odpočívadlá, zdroje pitnej vody, cyklostojany a podobne).

Potenciálni nositelia projektov: subjekty pôsobiace v cestovnom ruchu

Cieľové skupiny: UoZ, znevýhodnení UoZ, návštevníci a klienti

Úloha B2.1: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v areáli a blízkosti areálu Aquaparku Lipany

Napríklad:

- budovanie nových atrakcií cestovného ruchu v areáli a blízkosti areálu Aquaparku Lipany,
- budovanie nových služieb v cestovnom ruchu v areáli a blízkosti areálu Aquaparku Lipany,
- modernizácia existujúcich atrakcií v cestovnom ruchu v areáli a blízkosti areálu Aquaparku Lipany,
- modernizácia existujúcich služieb v cestovnom ruchu v areáli a blízkosti areálu Aquaparku Lipany.

Úloha B2.2: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v rekreačnom stredisku Drienica-Lysá

Napríklad:

- budovanie nových atrakcií cestovného ruchu v rekreačnom stredisku Drienica-Lysá,
- budovanie nových služieb v cestovnom ruchu v rekreačnom stredisku Drienica-Lysá,
- modernizácia existujúcich atrakcií v cestovnom ruchu v rekreačnom stredisku Drienica-Lysá,
- modernizácia existujúcich služieb v cestovnom ruchu v rekreačnom stredisku Drienica-Lysá.

Úloha B2.3: Doplnenie a modernizácia atrakcií a služieb cestovného ruchu v meste Sabinov

Napríklad:

- budovanie nových atrakcií cestovného ruchu v meste Sabinov,
- budovanie nových služieb v cestovnom ruchu v meste Sabinov,
- modernizácia existujúcich atrakcií v cestovnom ruchu v meste Sabinov,
- modernizácia existujúcich služieb v cestovnom ruchu v meste Sabinov.

Úloha B2.4: Doplnenie a modernizácia atrakcií, služieb a prvkov cestovného ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách

Napríklad:

- budovanie nových atrakcií cestovného ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách,
- budovanie nových služieb v cestovnom ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách,
- budovanie nových prvkov v cestovnom ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách,
- modernizácia existujúcich atrakcií v cestovnom ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách,
- modernizácia existujúcich služieb v cestovnom ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách,
- modernizácia existujúcich prvkov v cestovnom ruchu popri jestvujúcich cyklotrasách.

4.2.7. Opatrenie B3: Zvýšenie atraktívnosti územia dobudovaním a skvalitnením doplnkových služieb a atrakcií v území, vrátane dobudovania ciest a inžinierskych sietí k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu.

Opatrenie B3 je zamerané na podporu projektov, ktorých výsledkom bude zatraktívnenie územia pre návštevníkov v okrese Sabinov. Nosnými produktmi, miestami ktoré najviac priťahujú turistov v okrese sú: Čergovské pohorie s najvýraznejším centrom Drienica – Lysá, mesto Sabinov, cyklotrasy a Aquapark Lipany. Okrem týchto nosných turistických centier je v území viacero v súčasnosti menej významných atrakcií, ktoré však dopĺňajú mozaiku a ich podpora je nevyhnutná pre vytvorenie komplexného produktu v cestovnom ruchu. Jedná sa o atrakcie ako: prírodné rezervácie v pohorí Čergov, Pohorie Bachureň, Ľutina (pútnické miesto, miniskanzén drevených chrámov), Rožkovianske rybníky, Hanigovský hrad, Kamenický hrad, Ľudové múzeum v Brezovici, Hradisko Lipany, Rozhľadňa na Balážke (Lipany), Lyžiarske stredisko Renčišov – Búče, Tiesňava Parkaň, Krivany (centrum zachovávanie tradičnej ľudovej kultúry, tradičná folklórna obec). Okrem toho existuje v okrese viacero menších poľnohospodárskych prevádzok s perspektívou pre rozvoj agroturizmu (napríklad farma Kamenica).

V rámci tohto opatrenia budú podporené projekty, ktoré prispievajú k skvalitneniu služieb v cestovnom ruchu poskytovaných v okrese Sabinov vo väzbe na jestvujúce prírodné, historické, či kultúrne atrakcie a tiež projekty v oblasti podpory agroturizmu. Podporené môžu byť aj projekty, ktoré napomôžu sprístupniť turistické atrakcie a služby v cestovnom ruchu.

Potenciálni nositelia projektov: subjekty pôsobiace v cestovnom ruchu, malé a stredné podniky pôsobiace v poľnohospodárstve a agroturistike, subjekty miestnej samosprávy

Cieľové skupiny: UoZ, znevýhodnení UoZ, návštevníci a klienti

Úloha B3.1: Dobudovanie a skvalitnenie doplnkových služieb v cestovnom ruchu vo väzbe na jestvujúce prírodné, historické, či kultúrne atrakcie

Napríklad:

- budovanie nových služieb v cestovnom ruchu (múzeá, športoviská, gastro zariadenia a podobne) v miestach prírodných, historických, či kultúrnych atrakcií,
- modernizácia existujúcich služieb v cestovnom ruchu (múzeá, športoviská, gastro zariadenia a podobne) v miestach prírodných, historických, či kultúrnych.

Úloha B3.2: Modernizácia a budovanie nových agroturistických zariadení v nadväznosti na pôsobiacu poľnohospodársku firmu

Napríklad:

- budovanie nových agroturistických zariadení,
- rekonštrukcia a zatraktívnenie jestvujúcich agroturistických zariadení,
- doplnkové služby v rámci agroturistických zariadení - detského ihrisko, minizoo, turistické značenie a informačné tabule, marketingové aktivity.

Úloha B3.3: Dobudovania ciest a inžinierskych sietí k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu

Napríklad:

- Dobudovanie ciest k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu
- Dobudovanie inžinierskych sietí k turistickým atrakciám a službám v cestovnom ruchu

4.2.8. Opatrenie B4: Podpora MSP v oblasti tradičnej výroby ako podporného prvku cestovného ruchu

Opatrenie B4 je zamerané na podporu malých a stredných podnikov v oblasti tradičnej výroby. V okrese sa dodnes zachovali remeselníci, či MSP, ktoré podnikajú v tradičnej výrobe (potravinárskej, či remeselnej). Tradičné výrobky sú oživením ponuky v cestovnom ruchu, jednak ako produkt – možnosť odniesť si zaujímavú pamiatku z dovolenky/výletu, ale aj ako zážitok – v prípade možnosti vyskúšať si tradičnú výrobu, vyrobiť si vlastný tradičný výrobok v rámci organizovaných workshopov, či v rámci turistických individuálnych návštev výrobných remeselných prevádzok. V rámci opatrenia budú podporené projekty zamerané na sprístupnenie remeselných prevádzok a prevádzok tradičnej výroby pre využitie v rámci zážitkového cestovného ruchu a tiež projekty zamerané na obstaranie vybavenia remeselných prevádzok a prevádzok tradičnej výroby zamerané na skvalitnenie a zatraktívnenie samotnej výroby.

Potenciálni nositelia projektov: subjekty pôsobiace v tradičnej výrobe a remeslách

Cieľové skupiny: UoZ, znevýhodnení UoZ, návštevníci a klienti

Úloha B4.1: Podpora oživenia tradičných remeselných prevádzok a prevádzok tradičnej výroby ako prvku cestovného v centrách cestovného ruchu

Napríklad:

- obstaranie vybavenia tradičných remeselných prevádzok a prevádzok tradičnej výroby,
- stavebné úpravy tradičných remeselných prevádzok a prevádzok tradičnej výroby prispievajúce k skvalitneniu poskytovaných služieb v cestovnom ruchu.

4.3. Aktivita C: Rozvoj verejnej správy v území NRO

Kvalitná verejná správa a riadenie krajiny sú kľúčovým faktorom jej hospodárskej výkonnosti. Efektívna verejná správa slúži potrebám občanov a podnikov. Je nevyhnutné, aby bola verejná správa schopná prispôbovať sa meniacim sa okolnostiam, a to nielen v oblasti poskytovania efektívnejších a inovatívnejších služieb, ale aj realizáciou nových projektov.

Dobre fungujúca verejná správa poskytuje pevnú základňu na rozvoj podnikov a zabezpečuje kvalitné služby pre občanov a odborníkov v regiónoch.

4.3.1. Zdôvodnenie aktivity a jej prínos

Regionálna politika je jedným zo základných predpokladov moderného štátu, ktorá umožňuje vyrovnávať disparity medzi jednotlivými časťami štátu a následne podporuje súdržnosť štátu a tým aj jeho stabilitu. Je dôležité, aby sa verejná správa prispôbovala meniacim sa požiadavkám, ktoré reflektujú na aktuálne problémy regiónu. Zvyšovaním odbornosti zamestnancov, zlepšením práce s dátami, využitím behaviorálnych vied sa zvýši odbornosť subjektov verejnej správy, budú transparentnejšie a otvorené novým zámerom.

Územia NRO však majú dlhodobý problém s využívaním fondov EÚ, najmä európskych štrukturálnych a investičných fondov. Príčinou sú často slabé a nedostačujúce administratívne štruktúry samospráv, nedostatočné plánovacie a riadiace schopnosti a obmedzené zručnosti v koncipovaní projektov.

Základom regionálneho rozvoja je zabezpečiť ľuďom bývanie, kvalitné vzdelanie, zamestnanie, prístup k občianskej vybavenosti, zdravotnej starostlivosti a kultúrnemu životu.

4.3.2. Východisková situácia

Súčasná situácia v oblasti čerpania prostriedkov z rôznych finančných nástrojov, týkajúcich sa najmä fondov EÚ, je charakterizovaná nízkym podielom čerpania osobitne subjektami verejnej správy. Dôvody nízkeho čerpania týchto finančných nástrojov sú častokrát rozpočty prevažne malých obcí, ktoré nedovoľujú samosprávam podieľať sa na spolufinancovaní projektov. Počas posledných rokov hospodárenie subjektov verejnej správy ovplyvňovala nielen pandémie spôsobená ochorením COVID - 19, vojna na Ukrajine, ale aj mnohé legislatívne zmeny, ktoré len zaťažili rozpočet samospráv, a tým spôsobili ich neschopnosť spolufinancovania projektov. Za účelom podporiť a motivovať rozvoj verejnej správy v území NRO, ako napríklad zapojenie sa aj do finančne náročnejších projektov, je potrebné prostredníctvom tejto aktivity zabezpečiť spolufinancovanie projektov z regionálneho príspevku, nakoľko v území je cítiť nedostatok kapitálu.

Podpora regionálneho rozvoja nie je ohraničená len konkrétnymi aktivitami v plánoch rozvoja. Rozvoj v území NRO je potrebné podporovať aj ostatnými tzv. verejnoprospešnými aktivitami vo verejnej správe, ktoré je možné spolufinancovať z regionálneho príspevku. Medzi spolufinancovanie takýchto projektov môžeme zaradiť napr. projekty cezhraničnej spolupráce, ktorej cieľom je nájsť spoločné riešenia v oblastiach, ktoré sú regionálneho charakteru a slúžia na zintenzívnenie vzťahov a zvýšenie kvality života v prihraničnom regióne. Ďalej môže ísť napr. o projekty v oblasti infraštruktúry, t. j. projekty zamerané na budovanie novej infraštruktúry alebo obnovu, modernizáciu, rekonštrukciu už existujúcej infraštruktúry (verejné budovy, školy a škôlky, verejné priestranstvá, cintoríny, domy smútkov, cesty, chodníky, vodovody, kanalizácie, knižnice, kultúrne domy a mnohé iné).

4.3.3. Cieľová situácia

Cieľom aktivity „Rozvoj verejnej správy v území NRO“ je zabezpečiť, skvalitniť a optimalizovať systémy a procesy vo verejnej správe, poskytovať kvalitné a efektívne služby klientom a vybudovať priestor pre plnenie dlhodobých cieľov. Tieto dlhodobé ciele je potrebné naplňať formou investícií do základnej infraštruktúry, ktorá prinesie zlepšenie kvality života v rôznych oblastiach regionálneho rozvoja, napr. v sociálnej a zdravotnej oblasti, v oblasti vzdelávania, v environmentálnej oblasti, v kultúrnej a spoločenskej oblasti. Okrem občianskej vybavenosti a materiálno-technického vybavenia pôjde o podporu zraniteľných skupín obyvateľstva, podporu športovo-vzdelávacích aktivít, podporu opatrení na odstránenie negatívnych dôsledkov zmeny klímy ako aj prevenciu pred mimoriadnymi udalosťami, podporu aktivít zameraných na výsadbu verejnej zelene alebo podporu udržateľnej mobility. Osobitný dôraz bude kladený na vidiek, kde prioritou je zvýšiť úroveň v jednotlivých vidieckych oblastiach v území NRO prostredníctvom odstraňovania potravinových púšti, podpory udržiavania poľnohospodárskej pôdy a pestovania, podpory turizmu a budovania lokálnych značiek. Podpora spolufinancovania projektov bude smerovať aj do zvýšenia podielu občianskej vybavenosti jednotlivých obcí v oblasti odpadového hospodárstva.

Rozvoj verejnej správy je zameraný na dosahovanie výsledkov, zvyšovanie zodpovednosti, zlepšovanie tvorieb politík, štruktúr a postupov, ale aj na stabilné ľudské zdroje a ich adekvátne vybavenie a zázemie. Stabilita ľudského kapitálu a jeho spokojnosť priamo ovplyvňuje ďalšie veci verejné, ako je rozpočtová udržateľnosť štátu, miera a riziko korupcie, účinnosť justičných systémov, efektívnosť daňových systémov a daňovej správy. Negatívny vplyv nedostatočného naplňania potrieb verejného sektora je výrazný a spoločensky nežiadúci.

V rámci tejto aktivity budú podporené projekty zamerané na nehnospodársku činnosť, t. j. aktivity a činnosti, ktoré nepodliehajú pravidlám štátnej a minimálnej pomoci podľa osobitného predpisu²⁶). V odôvodnených prípadoch pôjde o podporu činností nehnospodárskeho charakteru s doplnkovým hnospodárskym využitím infraštruktúrnych projektov.

4.3.4. Prehľad opatrení a úloh

V rámci **Aktivity C: Rozvoj verejnej správy v území NRO** je navrhovaná nasledujúca úloha v rámci daného opatrenia:

Opatrenie C1: Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO

- Úloha C1.1: Podpora spolufinancovania projektov verejnej správy v oblasti regionálneho rozvoja z rôznych finančných nástrojov.

4.3.5. Opatrenie C1: Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO

Zameranie opatrenia „Zabezpečenie financovania projektov rozvoja verejnej správy v území NRO“ prispieva k realizácii cieľov plánu rozvoja. Spolufinancovanie projektov bude zabezpečené regionálnym príspevkom. U menších obcí je bežnou prekážkou úspešného uchádzania sa o podporu formou dotácie práve ekonomická a rozpočtová náročnosť disponovať vlastnými (resp. inými) zdrojmi v rozsahu niekoľko % z ceny projektu, ktorý sa môže pohybovať v rozsahu niekoľko tisíc až stoviek tisíc euro. Z dôvodu zabezpečenia vyššej kvality života v NRO za pomoci čerpania zdrojov z fondov EÚ je potrebné zamerať sa na podporu území NRO aj formou poskytnutia regionálneho príspevku na spolufinancovanie projektov. Opatrenie je zamerané na rozvoj efektívneho riadenia, integrácie a optimalizácie procesov a spolufinancovanie rozvojových projektov formou

²⁶) Zákon č. 358/2015 Z. z. o úprave niektorých vzťahov v oblasti štátnej pomoci a minimálnej pomoci a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o štátnej pomoci).

podpory nehospodárskych činností na území NRO. Financie budú smerovať do projektov zameraných na rozvoj verejnej správy, a teda do podpory dobrého spravovania vecí verejných, do tvorby ako aj do implementácie verejných politík a zvýšenia kvality služieb. Cieľom je vytvoriť efektívne fungujúcu, pro-klientsky orientovanú verejnú správu poskytujúcu kvalitné služby udržateľným spôsobom v celom území NRO.

Úloha C1.1: Podpora spolufinancovania projektov verejnej správy v oblasti regionálneho rozvoja z rôznych finančných nástrojov.

Úloha je zameraná na zvýšenie čerpania z rôznych finančných nástrojov, napr. Interreg, Program Slovensko 2021 – 2027, Fond spravodlivej transformácie, Nórske a Švajčiarske fondy. Poskytnuté finančné prostriedky na spolufinancovanie zámerov pre investície v regionálnom rozvoji umožnia aj menším samosprávam, ktoré sú súčasťou verejnej správy, zapojiť sa do väčších, finančne náročnejších projektov. Úloha prispieva k realizácii cieľov plánu rozvoja a spolufinancovanie bude zabezpečené regionálnym príspevkom.

Sledovaný cieľ:

- podporiť a motivovať rozvoj verejnej správy v území NRO,
- zapojenie sa samospráv aj do finančne náročnejších projektov,
- príjem z externých zdrojov vo všetkých sektoroch pre NRO,
- potenciál pre ekonomický rozvoj a zlepšenie kvality života v regióne,
- zvyšovanie počtu realizácie projektov v NRO,
- zvyšovanie odbornosti ľudí pracujúcich vo verejnej správe v nadväznosti na čerpanie rôznych finančných nástrojov,
- vytvorenie efektívnej, pro-klientsky orientovanej verejnej správy poskytujúcu kvalitné služby,
- podpora rozvoja sebestačnosti obecných samospráv.

Ukazovatele:

- podporené projekty verejnej správy spolufinancované z regionálneho príspevku,
- počet podporených subjektov verejnej správy.

Potenciálni nositelia projektov:

- subjekty verejnej správy.

Cieľové skupiny:

- subjekty verejnej správy,
- zamestnanci verejnej správy,
- obyvatelia NRO.

5. MERATEĽNÉ UKAZOVATELE PLÁNU ROZVOJA

Pre sledovanie dosahovania cieľov Plánu rozvoja NRO Sabinov sú zadané 2 **povinné** merateľné ukazovatele pre všetky aktivity. Týmito ukazovateľmi je počet pracovných miest pre UoZ a počet pracovných miest pre znevýhodnených UoZ, ktoré budú ročne vytvorené realizáciou projektu a zachované počas minimálne 1 roka po jeho ukončení.

Tabuľka č. 5 Zoznam ukazovateľov plnenia plánu rozvoja okresu Sabinov

Názov povinného merateľného ukazovateľa	Počiatočná hodnota	Cieľová hodnota
Počet vytvorených pracovných miest pre UoZ	0	52
Počet vytvorených pracovných miest pre znevýhodnených UoZ	0	48

6. ČASOVÝ HARMONOGRAM REALIZÁCIE A MOŽNOSTI FINANCOVANIA PLÁNU ROZVOJA

Za realizáciu jednotlivých projektov v rámci navrhovaných aktivít, opatrení a úloh sú zodpovední samotní prijímatelia regionálneho príspevku, s ktorými na základe vyhodnotenia jednotlivých výziev na predkladanie žiadostí o poskytnutie regionálneho príspevku uzatvorí MIRRI SR zmluvu o poskytnutí regionálneho príspevku.

Harmonogram realizácie Plánu rozvoja NRO Sabinov je navrhnutý na roky 2022 – 2026. Časový harmonogram je stanovený na základe osobitného predpisu.²⁷⁾

V rámci implementácie Plánu rozvoja NRO Sabinov sa plánuje na realizáciu jednotlivých projektov v rámci navrhovaných aktivít, opatrení a úloh alokovať regionálny príspevok v celkovej predpokladanej výške **3 663 400 EUR**. Čerpanie tohto regionálneho príspevku je naplánované na roky 2022 - 2026.

Regionálny príspevok je rozdelený ako rozpočtovo krytý, t. j. už schválený v rozpočte verejnej správy na rok 2022 až 2024 a rozpočtovo nekrytý, t. j. ešte je potrebné jeho schválenie v rozpočte verejnej správy v nasledujúcich rokoch.

Tabuľka č. 6 Disponibilné finančné prostriedky určené pre plán rozvoja okresu Sabinov

Rok	Rozpočtovo kryté zdroje	Rozpočtovo nekryté zdroje	Spolu
2022	1 306 830 €	• €	1 306 830 €
2023	460 890 €	533 440 €	994 330 €
2024	412 811 €	194 050 €	606 861 €
2025	• €	574 799 €	574 799 €
2026	• €	180 580 €	180 580 €
Sumár	2 180 531 €	1 482 869 €	3 663 400 €

²⁷⁾ Zákon č. 336/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

7. OČAKÁVANÉ VÝSLEDKY, MONITOROVANIE A HODNOTENIE DOSIAHNUTÉHO POKROKU

7.1. Gestori a spôsob monitorovania podľa aktivít

Plnenie Plánu rozvoja NRO Sabinov vyhodnocuje a kontroluje v súlade s osobitným predpisom²⁸⁾ MIRRI SR. Pri vyhodnocovaní a kontrole bude s MIRRI SR spolupracovať Okresný úrad Sabinov, ktorý vedie agendu súvisiacu s plnením plánu rozvoja. Okresný úrad Sabinov v spolupráci s MIRRI SR a Riadiacim výborom pre najmenej rozvinutý okres Sabinov vypracuje monitorovaciu správu, ktorá bude obsahovať najmä:

- vyhodnotenie výšky zazmluvnených prostriedkov z regionálneho príspevku podľa aktivít,
- čerpanie regionálneho príspevku podľa aktivít,
- plnenie merateľných ukazovateľov podľa aktivít.

7.2. Časový harmonogram odovzdávania monitorovacích správ

Okresný úrad Sabinov vypracuje 1 x ročne v spolupráci s MIRRI SR monitorovaciu správu o plnení Plánu rozvoja NRO Sabinov a predloží ju na schválenie Riadiaceho výboru NRO Sabinov v termíne určenom MIRRI SR v metodických dokumentoch.

Riadiaci výbor NRO Sabinov následne vyhodnotí dosiahnutý pokrok, prijme potrebné odporúčania pre pokračovanie implementácie Plánu rozvoja NRO Sabinov a predkladá návrhy a opatrenia na zmenu Plánu rozvoja NRO Sabinov MIRRI SR.

Vyhodnotenie Plánu rozvoja NRO Sabinov obsahuje najmä:

- zhodnotenie realizácie plánu rozvoja ako celku (napr. trend disponibilných UoZ či mieru evidovanej nezamestnanosti oproti predchádzajúcej správe),
- zhodnotenie jednotlivých priorít (vrátane systémových opatrení na úrovni PSK a štátnej správy),
- pomenovanie príčin na úrovni aktivity najmä pri neplnení cieľov opatrení (finančné ukazovatele, pracovné miesta alebo aj niektoré iné ukazovatele ak sú relevantné podľa Plánu rozvoja).

²⁸⁾ § 3 ods. 1 písm. b) zákona č. 336/2015 Z. z. v znení neskorších predpisov.

Zoznam použitých skratiek

CURI	Iniciatíva Catching-up regions
EÚ	Európska únia
IBV	Individuálna bytová výstavba
IPB	Integrovaný projektový balík
IÚS	Integrovaná územná stratégia
IVP	Individuálny vzdelávací plán
k. ú.	Katastrálne územie
MAS	Miestna akčná skupina
MIRRI SR	Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie SR
MRK	Marginalizovaná rómska komunita
MSP	Malé a stredné podniky
MŠ	Materská škola
NRO	Najmenej rozvinutý okres
PSK	Prešovský samosprávny kraj
SOŠ	Stredná odborná škola
SPR	Strategický plánovací región
SR	Slovenská republika
ZŠ	Základná škola
ZUŠ	Základná umelecká škola